

Burgerschapsonderwijs op OBS Harlekijn

OBS Harlekijn
LANDGRAAF

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1 Inleiding	4
1.1 Inleiding	4
1.2 Onze schoolgegevens	4
2 De context	5
2.1 De wet Burgerschap	5
2.2 De Concept Kerndoelen (2024)	5
2.3 Het onderzoekskader	6
2.4 Onze Bouwstenen	7
3 Onze school	8
3.1 Kenmerken van onze school	8
4 Ons schoolconcept	9
4.1 Algemeen	9
4.2 Missie	9
4.3 Kernwaarden	9
4.4 Basiswaarden van de democratische rechtsstaat	9
4.5 Visie	10
4.6 Doelen bouwstenen burgerschap	11
4.7 Sociale en maatschappelijke competenties	12
5 Uitwerking doelen bouwstenen	15
5.1 Sociale en emotionele ontwikkeling	15
5.2 Democratisch burgerschap	15
5.3 Participatief (maatschappelijk) Burgerschap	16
5.4 Identiteit, solidariteit, seksualiteit en diversiteit	17
6 Ons aanbod en onze aanpak	19
6.1 Onze aanpak	19
6.2 Ons schoolcurriculum - Democratisch Burgerschap	19
6.3 Ons schoolcurriculum - Participatief (maatschappelijk) Burgerschap	20
6.4 Ons schoolcurriculum - Identiteit, solidariteit en diversiteit	21
6.5 De School als oefenplaats	23
6.6 Ons extra aanbod	23
7 Kwaliteitscultuur	25
7.1 Personeelsbeleid	25
8 Zorg voor kwaliteit	26
8.1 Algemeen	26
8.2 Kwaliteitszorg	26
8.3 Ijkkpunten voor goed burgerschapsonderwijs	26
8.4 Publieke verantwoording	26
8.5 De module Burgerschap	26
9 Taakverdeling	27
9.1 Organisatie (wie doet wat)	27
10 Thema's en subdoelen Kanjertraining	28
11 Factsheet Burgerschap Kanjertraining	38

12 Voorbeeld Burgerschapskalender - In 2024 een eigen versie maken	47
13 Leerlijn Kanjertraining groep 1-8	49
14 Analyse Burgerschap SLO - Argus Clou Geschiedenis	51
15 Analyse Burgerschap SLO - Argus Clou Aardrijkskunde	54
16 Analyse Burgerschap SLO - Kanjertraining	58

1 Inleiding

1.1 Inleiding

School is een plek om leerlingen op te leiden voor het leven. Een plek om hun menselijkheid te ontdekken en de moed te kunnen vinden om de wereld voort te zetten. In de kern gaat burgerschap om de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.

Vanuit de termen kwalificatie, subjectivatie en persoonlijkheidsvorming geven wij binnen MOVARE invulling aan ons burgerschapsonderwijs. Hierin houden wij rekening met de vraag vanuit de wet om actief burgerschap, sociale cohesie en sociale integratie op een doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen.

In dit beleidsstuk beschrijven we onze visie, de manier waarop we burgerschap hebben ingericht (leerdoelen, aanbod en samenhang), onze praktische aanpak en de wijze waarop we burgerschap evalueren.

Dit beleidsstuk biedt ons een gezamenlijk concept over wat burgerschap inhoudt, en een raamwerk om concreet invulling te geven aan ons burgerschapsonderwijs.

1.2 Onze schoolgegevens

Gegevens van de school	
Instellingscode	00CG
Schoolnaam	OBS Harlekijn
Directeur	Sven van der Linden
Adres	Strijthagerweg 10
Postcode + Plaats	6372 AC LANDGRAAF
E-mailadres	sven.vanderlinden@movare.nl
Telefoonnummer	045-5690204
Website	https://obsharlekin.net/

2 De context

2.1 De wet Burgerschap

Sinds 2006 is iedere school bij wet verplicht om aandacht te besteden aan burgerschapsvorming. Op 17-11-2020 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de nieuwe aangepaste burgerschapswet (de wet is ingegaan op 01-08-2021). De nieuwe wet heeft als doel het versterken van het burgerschapsonderwijs en het verduidelijken van de taken en de rollen van het bestuur en de school. Burgerschapsonderwijs krijgt met de wet ook een meer verplichtend karakter. De wettelijke burgerschapsopdracht bepaalt:

1. Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:
 - het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.
 - het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving
 - het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.
2. Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de in het derde lid, onder c, genoemde verschillen.

Wat betekent de wet concreet voor onze school? Onze school dient allereerst een eigen visie en eigen doelen te ontwikkelen voor burgerschapsonderwijs. Op basis van onze visie en onze doelen kunnen we dan een samenhangend programma (curriculum) voor de burgerschapsvorming van onze leerlingen ontwikkelen. Het curriculum zal moeten verduidelijken hoe wij burgerschap in de verschillende leerjaren bevorderen, wat leerlingen concreet leren en hoe er geëvalueerd wordt. Ook spreekt het wetsvoorstel over basiswaarden van de democratische rechtstaat. Onze school zal helder moeten maken op welke manier deze basiswaarden herkenbaar in ons onderwijs vorm krijgen. Ons schoolbestuur (het bevoegd gezag) heeft een zorgplicht voor de schoolcultuur. De regering vindt het nodig om een bredere basis te creëren om te kunnen ingrijpen indien een schoolcultuur antidemocratische elementen bevat.

We houden zelf ruimte om inhoud en vorm te geven aan burgerschapsonderwijs. Dat is het logische gevolg van de vrijheid van onderwijs. Maar, de wet laat zien dat er wel een aantal zaken verplicht is:

1. Zorgen voor kennis van de democratie en de rechtsstaat zelf, alsmede de grondrechten
2. Zorgen voor kennis van en inzicht in de werking van en respect voor de basiswaarden
3. In ieder geval (ook) aandacht besteden aan vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit
4. Ontwikkelen van sociale competenties
5. Ontwikkelen van maatschappelijke competenties
6. Een oefenplaats zijn waarin actief kan worden geoefend met de basiswaarden

2.2 De Concept Kerndoelen (2024)

In de vormgeving van ons curriculum Burgerschap houden wij rekening met de kerndoelen die mede vorm geven aan burgerschapsonderwijs. Deze kerndoelen moeten herkenbaar terugkomen in ons curriculum en in onze lessen.

De primaire kerndoelen voor burgerschap zijn:

Kerndoel 36: De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.

Kerndoel 37: De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.

Kerndoel 38: De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse

multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Andere kerndoelen die gerelateerd kunnen worden aan Burgerschap zijn:

Kerdoel 34: De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.

Kerdoel 35: De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.

Kerdoel 39: De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.

Kerdoel 47: De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.

Kerdoel 53: De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Bij de samenstelling van ons curriculum zullen we de bovenstaande kerndoelen als uitgangspunt moeten nemen.

Bijlagen

1. Overzicht Kerndoelen

2.3 Het onderzoekskader

De standaarden hebben betrekking op aspecten van kwaliteit, waaronder het onderwijs gericht op bevordering van burgerschap. Hieronder wordt aangegeven in welke standaarden onderdelen van burgerschap aan de orde zijn.

Het toezicht op burgerschap is integraal onderdeel van het inspectietoezicht en omvat, al naar gelang de situatie, aandacht voor een of meer onderdelen, en krijgt aandacht als apart thema of in samenhang met andere aspecten van kwaliteit.

Bevordering burgerschap

De wettelijke burgerschapsopdracht bepaalt dat onderwijs actief burgerschap en sociale cohesiebevordert. Bij het toezicht hanteert de inspectie geen 'eigen' eisen; alleen de wet is uitgangspunt, die bevat minimumeisen. Dat betekent dat zolang scholen aan wettelijke eisen voldoen, invullingen gekozen kunnen worden die passen bij de school. De wettelijke eisen zijn in de standaarden verwerkt en deze zijn hieronder weergegeven.

Standaarden schoolniveau waarin burgerschap verantwoord wordt:

OP0 Basisvaardigheden
OP1 Aanbod
OP2 Zicht op ontwikkeling en begeleiding
OP3 Pedagogisch-didactisch handelen
VS1 Veiligheid
VS2 Schoolklimaat
OR2 Sociale en maatschappelijke competenties
SKA1 Visie, ambities en doelen
SKA2 Uitvoering en kwaliteitscultuur
SKA3 Evaluatie, verantwoording en dialoog

Standaarden bestuursniveau

BKA1 Visie, ambities en doelen
BKA2 Uitvoering en kwaliteitscultuur
BKA3 Evaluatie, verantwoording en dialoog

De wet vraagt:

- 1) Actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen (standaarden OP0, OP2, OR2).waarbij de volgende elementen op herkenbare wijze terugkomen in het onderwijs:
- 2) kennis van en het respect voor basiswaarden van de democratische rechtsstaat worden bevorderd (standaarden OP0, VS1, VS2);
- 3) sociale en maatschappelijke competenties worden ontwikkeld (standaarden OP0, VS2);
- 4) de schoolcultuur is in overeenstemming met basiswaarden, leerlingen worden gestimuleerd daarmee te oefenen en de school draagt zorg voor een veilige omgeving waarin leerlingen en personeel zich geaccepteerd voelen (standaarden OP3, VS1, VS2).

2.4 Onze Bouwstenen

Bouwstenen zijn het resultaat van een zorgvuldig ontwikkeltraject door leraren en curriculum experts (SLO). Samen met input van een groot aantal organisatie, deskundigen en scholen zijn deze bouwstenen ontstaan. De bouwstenen zijn de basis waarop onze school aan de slag is gegaan met burgerschapsonderwijs. Deze bouwstenen zullen als rode leidraad door het beleidsplan burgerschap heen lopen. Ze helpen ons om doelgericht en in samenhang te werken aan burgerschapsonderwijs. Zo zijn er doelstellingen geformuleerd én is de leer inhoud van het curriculum gestaafd op doelstellingen vanuit deze bouwstenen. Binnen MOVARE werkt iedere school middels deze bouwstenen. Op deze wijze zorgen wij ervoor dat er een gezamenlijke taal ontstaat en wij over hetzelfde praten als het om Burgerschap gaat.

Onze bouwstenen zijn:

Bouwstenen	Gaat Over:
Sociale ontwikkeling	Het sociaal emotioneel leren
Democratisch burgerschap	Over de basiswaarden binnen de thema's Vrijheid-gelijkheid-Macht en Inspraak en het vertalen daarvan binnen een democratische cultuur
Participatief(maatschappelijk) Burgerschap	de manier waarop je deelneemt aan de maatschappij
Identiteit	de manier waarop je je wilt definiëren als mens
Solidariteit	de manier waarop je vorm geeft aan de relatie/betrokkenheid met de ander
Diversiteit	de manier waarop jij omgaat met de verschillen tussen jezelf en mensen

Optioneel, en daarmee niet verplicht zijn:

Bouwsteen
Digitaal Burgerschap
Algemene en Culturele Vorming

3 Onze school

3.1 Kenmerken van onze school

Om effectief gestalte te geven aan burgerschapsonderwijs vinden wij het noodzakelijk om de 'omgeving' van de school in kaart te brengen. Immers, goed burgerschapsonderwijs sluit aan bij de leefwereld van de leerlingen, hun interesses, hun problemen en bij de risico's die hiermee gepaard gaan. Allereerst geven we korte typering van de leerlingen, de ouders en de omgeving van de school, en vervolgens beschrijven we de mogelijke risico's. Het laatste is van belang om de leerstof en de aanpak vast te stellen.

Suggestie: gebruik de diversiteitscirkel(themasessie 4, 2024)

Aspect	Korte typering
De leerlingen	Eind schooljaar '24/'25 starten we het traject rondom schoolpopulatie. Na dit traject kunnen we een scherpere definitie plaatsen bij dit onderdeel. idem
De ouders	idem
De omgeving	idem

4 Ons schoolconcept

4.1 Algemeen

Om effectief onderwijs in burgerschap te verzorgen, hebben we eerst duidelijk gedefinieerd wat we verstaan onder burgerschap. Het omvat de manier waarop individuen met elkaar omgaan, met speciale aandacht voor het hanteren van verschillen, diversiteit, tegenstellingen en conflicten. Daarnaast richt burgerschap zich op de relatie tussen overheid en burgers, besluitvormingsprocessen en de erkenning van mensenrechten. Volgens de wet is het essentieel om de focus te leggen op [1] het vergaren van kennis over en respect voor de fundamentele waarden van de democratische rechtsstaat en [2] het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke vaardigheden. Deze aspecten worden verder uitgediept in dit hoofdstuk.

4.2 Missie

Onze missie in burgerschapsvorming binnen het basisonderwijs is het bevorderen van een inclusieve en goed geïnformeerde samenleving. We streven ernaar om leerlingen te inspireren tot actief burgerschap door hen de nodige kennis, vaardigheden en attitudes bij te brengen. Ons doel is niet alleen om begrip te creëren voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, maar ook om sociale en maatschappelijke competenties te ontwikkelen. Op die manier willen we bijdragen aan het vormen van verantwoordelijke en betrokken burgers die effectief kunnen deelnemen aan een diverse en dynamische samenleving.

4.3 Kernwaarden

Onze kernwaarden voor Burgerschapsonderwijs wijken niet af van onze schoolse kernwaarden. Wij focussen ons op het gehele onderwijs op de volgende zaken:

Respect

We zien het welbevinden van leerlingen als voorwaarde tot leren. Daarvoor is veiligheid en respect nodig voor zichzelf, de ander en de omgeving.

Samenwerking

We staan in verbinding met iedereen en alles om ons heen. Op deze manier komen we tot een optimale samenwerking en ontwikkeling van ons onderwijs, zoveel mogelijk passend bij ieder kind. We vinden het belangrijk dat kinderen de samenleving leren kennen en ervaren en maken hierbij gebruik van onze uitdagende (leer)omgeving en al onze (kind)partners. Ook ouders leveren daaraan een actieve, belangrijke bijdrage.

Bekwaamheid

We werken aan de kennis, vaardigheden en daarmee kwaliteit die nodig is om goed onderwijs te verzorgen aan en met onze kinderen. Dat vraagt om bekwaamheid, meesterschap van onze leerlingen en leerkrachten.

Eigenaarschap

Onze leerlingen en leerkrachten voelen zich actief betrokken bij hun leerproces. Ze leren met en van elkaar en krijgen kansen om hun eigen leerproces te sturen, vanuit een zelfstandige en zelfverantwoordelijke houding.

4.4 Basiswaarden van de democratische rechtsstaat

Het respect voor de menselijke waardigheid zonder onderscheid des persoons staat aan de basis van de drie basiswaarden van de democratische, pluriforme en Nederlandse rechtsstaat: vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. De basiswaarde vrijheid wordt bevorderd door aandacht voor vrijheid van meningsuiting en autonomie. Gelijkwaardigheid wordt bevorderd in de vorm van het gelijkheidsbeginsel en het afwijzen van discriminatie. Solidariteit wordt bevorderd door verdraagzaamheid, begrip en verantwoordelijkheidsbesef en het afwijzen van onverdraagzaamheid.

Dit betekent dat scholen aandacht besteden aan vrijheid van meningsuiting, het gelijkheidsbeginsel, begrip, verdraagzaamheid, het afwijzen van onverdraagzaamheid en discriminatie, en autonomie en verantwoordelijkheidsbesef. Deze elementen vormen in de onderwijspraktijk de minimale kern waaraan een school moet voldoen bij de bevordering van respect voor en de kennis van basiswaarden.

De burgerschapswet creëert geen nieuwe basiswaarden. Ook onder de eerdere wettelijke opdracht was sprake van bevordering van deze basiswaarden. Wel is het gewicht daarvan groter geworden. In aansluiting bij deze wettelijke kaders en ter bevordering van de continuïteit voor onderwijspraktijk en inspectietoezicht wordt in de op praktijk gerichte operationalisering uitsluitend uitgegaan van de volgende uitwerkingen. Deze uitwerkingen zijn gericht op concrete toepassing in de dagelijkse schoolpraktijk en geformuleerd op voor alle betrokkenen (inclusief leerlingen) toegankelijke wijze:

- Vrijheid van meningsuiting betekent dat je mag zeggen of schrijven wat je denkt of tegen de opvatting van anderen in mag gaan. Iedereen mag dus ook zijn of haar geloof uitdragen, of zijn of haar mening aan anderen voorhouden. Daarbij moet je je wel houden aan de wet.
- Het gelijkheidsbeginsel (ook wel gelijkheid of gelijkwaardigheid genoemd) betekent dat mensen van gelijke waarde zijn. Daarbij maakt het niet uit wat je denkbeelden zijn of wat je gelooft. Je hoeft niet te vinden dat die denkbeelden of gebruiken zelf waardevol zijn, maar wel dat mensen met andere denkbeelden en gebruiken niet minder waard zijn dan jij of dan jouw groep.
- Begrip voor anderen betekent dat je probeert te begrijpen waarom mensen of groepen bepaalde denkbeelden of gebruiken hebben: wat is de achtergrond daarvan en waarom is dat belangrijk voor een ander?
- Verdraagzaamheid (ook wel tolerantie genoemd) betekent dat je de mening of het gedrag van een ander accepteert, ook al ben je het er helemaal niet mee eens. En het betekent ook dat je iedereen de ruimte wilt geven om zo'n mening of zulk gedrag te hebben. Natuurlijk moet iedereen zich daarbij wel houden aan de wet.
- Afwijzen van onverdraagzaamheid: onverdraagzaamheid (ook wel intolerantie genoemd) is het tegenovergestelde van tolerantie. Het betekent dat je vindt dat andere mensen of groepen, dingen waar jij het niet mee eens bent niet zouden mogen denken of doen; en dat je het niet nodig vindt dat ieder de ruimte krijgt om zo'n mening of zulk gedrag te hebben.
- Afwijzen van discriminatie: discriminatie betekent dat mensen of groepen bij anderen achtergesteld worden of dat je vindt dat er voor mensen met andere denkbeelden of gebruiken niet zoveel ruimte hoeft te zijn of dat die denkbeelden of gebruiken misschien zelfs verboden moeten worden.
- Autonomie betekent dat iedereen zelf kan bepalen wie hij/zij wil zijn en hoe hij/zij zijn/haar leven wil leiden. Iedereen is dus bijvoorbeeld vrij om zelf te bepalen welke denkbeelden of welk geloof voor hem/haar belangrijk zijn/is. Daarbij moet je je wel houden aan de wet.
- Verantwoordelijkheidsbesef betekent dat mensen verantwoordelijkheid willen nemen voor wat ze zeggen en doen (en wat ze niet zeggen en doen) en dat ze daarbij rekening willen houden met wat dat voor anderen betekent. Daarbij is vooral belangrijk dat je probeert anderen niet te schaden en dat je de samenleving en de democratie wilt helpen om goed te functioneren. Hoe je dat doet, mag iedereen zelf weten.

4.5 Visie

Onze visie op burgerschapsvorming in het basisonderwijs is gebaseerd op het streven naar het kweken van kritisch denkende, empathische en actief betrokken burgers. We geloven dat burgerschapsvorming niet slechts beperkt moet blijven tot het overdragen van kennis, maar zich ook moet richten op het stimuleren van nieuwsgierigheid, respect voor diversiteit en het vermogen om effectief samen te werken.

In onze visie is burgerschapsvorming een dynamisch proces waarbij leerlingen worden aangemoedigd om actieve deelnemers te worden in de maatschappij. We streven naar een omgeving waarin

leerlingen leren begrijpen hoe hun eigen keuzes en acties invloed hebben op de samenleving als geheel. Door het ontwikkelen van waarden zoals rechtvaardigheid, tolerantie en verantwoordelijkheid, willen we een basis leggen voor de ontwikkeling van burgers die een positieve impact kunnen hebben op hun omgeving.

4.6 Doelen bouwstenen burgerschap

Vanuit onze missie, onze kernwaarden en onze visie hebben we de doelen voor burgerschapsonderwijs vastgesteld. Bij ieder doel gaat het wat ons betreft om de componenten, kennis, vaardigheden, attitude. Via de gekozen doelen richten we ons op de persoonsvorming van de leerlingen en de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties.

Bouwsteen	Doelstelling
<i>Sociale ontwikkeling:</i>	Onze focus in burgerschapsvorming is het bevorderen van positieve interacties en effectieve communicatie, met nadruk op sociale vaardigheden zoals samenwerking, omgaan met conflicten en begrip voor diversiteit. Zo bereiden we leerlingen voor op actief burgerschap, waarbij ze zelf bijdragen aan de samenleving en bewust zijn van hun rol in het creëren van een positieve sociale omgeving.
<i>Democratisch Burgerschap:</i>	Ons doel bij Democratisch Burgerschap in het basisonderwijs is het aanleren van democratische kernwaarden, bewustmaking van burgerrechten en -plichten, inzicht in het democratisch besluitvormingsproces, en het belang van actieve deelname aan de samenleving. Door kritisch denken en respect voor diversiteit te bevorderen, bereiden we leerlingen voor op een actieve rol als democratische en betrokken burgers, zowel binnen hun gemeenschap als daarbuiten.
<i>Participatief(maatschappelijk) burgerschap:</i>	Bij Participatief Burgerschap in het basisonderwijs willen we leerlingen actief betrekken, hun bewustzijn vergroten over hun rol als actieve burgers, en hen inspireren om bij te dragen aan positieve verandering in hun gemeenschap en daarbuiten.
<i>Identiteit:</i>	Ons doel bij identiteit in burgerschapsvorming op de basisschool is het stimuleren van zelfbewustzijn, respect voor diversiteit en begrip voor eigen en andere identiteiten. We streven naar een inclusieve leeromgeving waar elke leerling zich gewaardeerd voelt en bijdraagt aan een respectvolle samenleving.
<i>Solidariteit:</i>	Ons doel bij solidariteit is om leerlingen bewust te maken van sociale verantwoordelijkheid en hen aan te moedigen om zich in te zetten voor het welzijn van anderen. Door solidariteit te benadrukken, streven we naar een gevoel van gemeenschap en wederzijdse steun. Ons doel is om leerlingen te inspireren tot acties die bijdragen aan een rechtvaardige en zorgzame samenleving.
<i>Diversiteit:</i>	We willen leerlingen laten begrijpen, respecteren en waarderen dat mensen verschillend zijn. We laten ze zien dat de wereld divers is, met verschillende culturen, achtergronden en perspectieven. Het doel is een schoolomgeving waar elke leerling zich geaccepteerd voelt, ongeacht waar ze vandaan komen. Door diversiteit te benadrukken, willen we dat leerlingen open-minded en tolerant worden, en actief bijdragen aan een vriendelijke gemeenschap.

<i>Digitaal Burgerschap:</i>	We willen leerlingen leren hoe ze digitale middelen verantwoord en ethisch kunnen gebruiken. We brengen hen bewustzijn bij over online veiligheid, digitale etiquette en het belang van kritisch denken bij het gebruik van technologie. Het doel is het ontwikkelen van digitale vaardigheden voor een positieve online gemeenschap, en we willen leerlingen voorbereiden op een actieve en verantwoordelijke rol in de digitale samenleving.
<i>Algemene en Culturele ontwikkeling:</i>	We willen de kennis en waardering vergroten voor verschillende culturen en maatschappelijke aspecten bij leerlingen. Dit doen we om een leeromgeving te creëren waarin ze niet alleen belangrijke kennis opdoen, maar ook leren waarderen hoe divers de wereld is. Door nadruk te leggen op Algemene en Culturele Ontwikkeling streven we ernaar om goed geïnformeerde en nieuwsgierige burgers te vormen.
<i>Seksualiteit</i>	Ons doel op het gebied van seksualiteit in het basisonderwijs is om een veilige omgeving te creëren waarin leerlingen respectvol leren omgaan met diversiteit in seksualiteit en relaties. We streven naar begrip voor verschillende gezinsstructuren, wederzijds respect en bewustzijn van grenzen en toestemming. Door kritisch om te gaan met media willen we positieve attitudes en gezonde keuzes bevorderen. De meetbaarheid wordt ondersteund door tweejaarlijkse KanVas-lijsten en observaties in samenwerking met Kleuteruniversiteit en MijnKleutergroep.

4.7 Sociale en maatschappelijke competenties

Zoals eerder aangegeven richten we ons op het thema Burgerschap vooral op onze Kanjertraining. Deze is grotendeels kerndoeldekkend als het om burgerschapsonderwijs gaat.

De Kanjertraining richt zich op het ontwikkelen van positieve sociale vaardigheden en een gezonde groeps cultuur. Hier zijn enkele kernaspecten waarop de training gericht is:

Sociale Vaardigheden: De training bevordert de ontwikkeling van effectieve communicatievaardigheden, empathie en het vermogen om op een respectvolle manier met anderen om te gaan.

Emotionele Intelligentie: Leerlingen leren hun eigen emoties te herkennen en beheersen, en ontwikkelen begrip voor de emoties van anderen. Dit draagt bij aan een positief klimaat waarin leerlingen zich veilig voelen.

Weerbaarheid: De Kanjertraining besteedt aandacht aan het vergroten van de weerbaarheid van leerlingen, zodat ze beter kunnen omgaan met uitdagingen, kritiek en conflictsituaties.

Sociale Verantwoordelijkheid: Leerlingen worden aangemoedigd om verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen gedrag en bij te dragen aan een positieve groeps sfeer. Dit omvat het respecteren van diversiteit en het vermijden van pestgedrag.

Tijdens de Kanjertraining maken we een onderscheid tussen vier ontwikkelingen:

Persoonlijke ontwikkeling:

Deze thema's zijn gericht op de ontwikkeling van zelfbewustzijn, identiteit, eigen kwaliteiten en mogelijkheden en het ontwikkelen van vaardigheden hierbij.

Onderwerpen die hierbij aan bod komen:

- Autonomie
- Jezelf zijn
- (verbaal) ruimte innemen
- Coping (petten)
- Gezond gedrag
- Uitdaging
- Jezelf voorstellen
- Zelfbeeld
- Zelfbeheersing

Emotionele ontwikkeling:

Deze thema's zijn gericht op het bewust ervaren van en grip krijgen op emoties, gevoelens, gedachten en behoeften.

Onderwerpen die hierbij aan bod komen:

- Emotieregulatie
- Eerlijkheid
- Gevoelens
- Gedachten
- Eenzaamheid
- Somberheid
- Duidelijkheid
- Verbondenheid

Relationele ontwikkeling:

Deze thema's zijn gericht op de verhouding van de leerling met anderen, vanuit het perspectief van de ander kunnen kijken op het kunnen ontwikkelen en in stand houden van positieve relaties met anderen.

Onderwerpen die hierbij aan bod komen:

- Belangstelling tonen
- Normen en waarden
- Rekening houden met elkaar
- Helpen
- Feedback geven en ontvangen
- Meningsverschillen en conflicten
- Vriendschap
- Grenzen aangeven

Groepsontwikkeling:

Deze thema's zijn gericht op de (positieve) inbreng van de leerling in de groep en op het gedrag dat tot stand komt in relatie en interactie met anderen in een groep

Onderwerpen die hierbij aan bod komen:

- Status en zelfwaardering
- Rust in de klas
- Motor en benzinepomp
- Groepsdruk
- Samenwerken en samenspelen
- Plagen en pesten
- Internet
- Respect
- Groepsgevoel

De thema's zijn ook verder uitgewerkt in een lesthema-schema. Deze is te vinden in de bijlage

'Themaoverzicht Kanjertraining'.

Bijlagen

1. Themaoverzicht Kanjertraining

5 Uitwerking doelen bouwstenen

5.1 Sociale en emotionele ontwikkeling

In het Onderzoekskader 2021 van de Inspectie van het Onderwijs wordt onder andere het thema Schoolklimaat behandeld. Het is de verantwoordelijkheid van onze school om een schoolklimaat te creëren dat bijdraagt aan de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties, met als doel de leerlingen voor te bereiden op het leven in de maatschappij. Het is essentieel dat we jaarlijks de kenmerken van de leerlingenpopulatie en de leefwereld in kaart brengen, omdat onze ambitieuze doelen, aanpak en leerstofaanbod hierop afgestemd moeten worden. We beschouwen de sociale ontwikkeling als een integraal onderdeel van burgerschap, waarbij we erkennen dat de sociaal-emotionele ontwikkeling een voorwaarde is voor goed burgerschap. Alleen wanneer leerlingen zich goed voelen en effectief kunnen omgaan met anderen en hun omgeving, kunnen ze een actieve rol vervullen in de maatschappij. Volgens onze visie richt de sociaal-emotionele ontwikkeling zich op drie aspecten: de ontwikkeling van de persoonlijkheid (persoonsvorming), de ontwikkeling van relationele competenties (omgang met anderen), en de ontwikkeling van het omgevingsbewustzijn (omgang met de leefomgeving).

Bij ons op school is de sociaal-emotionele ontwikkeling een specifiek vak, maar het is vanzelfsprekend ook geïntegreerd in alle andere vakken. We hebben sociale competenties vastgesteld (zie hoofdstuk 4) waaraan leerlingen uiteindelijk moeten voldoen. We gebruiken de Kanjertraining als methode om de sociaal-emotionele ontwikkeling te bevorderen en volgen de voortgang met behulp van het leerlingvolgsysteem Kanvas. Tijdens groeps- en leerlingbesprekingen (zowel halverwege als aan het eind van het jaar) en tijdens oudergesprekken wordt de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen uitvoerig besproken.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Op onze school hanteren een visie op burgerschapsonderwijs en social-emotionele vaardigheden
2.	Het vak sociaal-emotionele vaardigheden staat wekelijks op onze lesplanning
3.	Twee keer per jaar nemen we de KANVAS-lijsten af en vindt er een groeps- en schoolanalyse plaats
4.	Door middel van kindgesprekken willen we leerlingen handvatten geven om conflicten zelf te leren oplossen en lekkerder in hun vel te laten zitten

5.2 Democratisch burgerschap

Wij verbinden de term ‘democratisch burgerschap’ met twee zaken: het gaat om kennis van en betrokkenheid bij de democratie. Ons onderwijs moet ervoor zorgen dat onze leerlingen als volwaardig burgers aan de samenleving kunnen deelnemen. Dat vraagt allereerst om bepaalde omgangs- en communicatievormen. In dat kader leren we onze leerlingen om te overleggen (te polderen), te discussiëren, te debatteren en te argumenteren. We ontwikkelen empathisch vermogen, een kritische houding, oplossend vermogen en een respectvolle omgang ten aanzien van anderen en andersdenkenden. We geloven dat de maatschappij (de democratie) alleen naar behoren kan functioneren bij de gratie van mondige, goed geïnformeerde en zelfstandig denkende burgers.

DOELEN VOOR DE ONDERBOUW (Groepen 1/2):

Attitude / houding (doen):

Leerlingen in de onderbouw leren vriendelijk te zijn, naar anderen te luisteren, en samen te werken, zodat iedereen zich fijn voelt in de klas en iedereen een stem heeft.

Vaardigheid (kunnen):

Leerlingen ontwikkelen basisvaardigheden voor samenwerking, luisteren naar anderen en het nemen van eenvoudige groepsbeslissingen, waardoor ze positief bijdragen aan een vriendelijke klasgemeenschap.

Kennis (kennen / weten):

Leerlingen verwerven basisinzicht in het belang van samenwerking, luisteren naar anderen en het respecteren van verschillende meningen, wat hen helpt een positieve bijdrage te leveren aan een vriendelijke klasgemeenschap.

DOELEN VOOR DE MIDDENBOUW (Groepen 3/4/5):

Attitude / houding (doen):

Leerlingen in de middenbouw leren respectvol omgaan met anderen, begrijpen hoe ze samen beslissingen kunnen nemen, en weten waarom het belangrijk is om goed voor elkaar en de school te zorgen, zodat ze kunnen helpen om de klas fijn en eerlijk te maken.

Vaardigheid (kunnen):

Leerlingen leren goed nadenken over problemen in de samenleving, hun eigen ideeën delen en begrijpen hoe democratie werkt. Zo kunnen ze actief meedoen aan gesprekken en helpen een vriendelijke klasomgeving te creëren.

Kennis (kennen / weten):

Leerlingen leren over democratie, verschillen tussen mensen en hoe we beslissingen nemen. Zo kunnen ze meehelpen om een vriendelijke klasgemeenschap te maken waarin iedereen wordt gewaardeerd.

DOELEN VOOR DE BOVENBOUW (Groepen 6/7/8):

Attitude / houding (doen):

Leerlingen laten zien dat ze goed nadenken over hoe democratie werkt. Ze zijn vriendelijk tegen allerlei soorten mensen, weten dat ze als burgers belangrijk zijn, en zetten zich in voor eerlijkheid en gelijkheid in hun school en gemeenschap.

Vaardigheid (kunnen):

Leerlingen leren hoe ze op een vriendelijke manier kunnen praten over dingen, ruzies oplossen op een eerlijke manier en begrijpen hoe belangrijk het is om actief mee te doen als goede burgers. Hierdoor kunnen ze helpen om dingen beter te maken in hun school en gemeenschap.

Kennis (kennen / weten):

Leerlingen leren over moeilijke dingen in de wereld, begrijpen hoe democratie werkt, en ontdekken wat het betekent om goede burgers te zijn. Hierdoor kunnen ze helpen om de wereld eerlijker en voor iedereen fijner te maken.

5.3 Participatief (maatschappelijk) Burgerschap

Meedoen in de maatschappij

Een belangrijk element van burgerschap is participatie. We leren onze leerlingen om actief betrokken te zijn op de samenleving, om mee te doen. Het is ons inziens belangrijk dat onze leerlingen participeren in andere organisaties, andere verbanden en andere gemeenschappen. Onze school is immers niet de enige plaats waar onze leerlingen waarden en normen meekrijgen. We voeden onze leerling samen met de ouders op.

Maatschappelijke thema's

Tevens springen wij als school in op duurzame maatschappelijke thema's alsook thema's die aan de orde van de dag zijn.

DOELEN VOOR DE ONDERBOUW (Groepen 1/2):

Attitude / houding (doen):

Leerlingen ontwikkelen een positieve en nieuwsgierige houding ten opzichte van actieve deelname aan de maatschappij, waarbij ze interesse tonen in maatschappelijke kwesties en openstaan voor het idee dat ze een verschil kunnen maken, zelfs op jonge leeftijd.

Vaardigheid (kunnen):

Leerlingen leren samenwerken, delen en meedoen aan projecten en onderwerpen in de klas, waardoor

het een fijne en gezellige plek wordt voor iedereen.

Kennis (kennen / weten):

Leerlingen kennen in de onderbouw verschillende manieren waarop ze kunnen helpen in de klas en op school, waardoor ze begrijpen dat ze ook op jonge leeftijd een positieve bijdrage kunnen leveren aan hun omgeving.

DOELEN VOOR DE MIDDENBOUW (Groepen 3/4/5):

Attitude / houding (doen):

Leerlingen leren om actief en goed voor de wereld te zorgen. Ze vinden het fijn om mee te praten, willen weten over hun buurt, en geloven dat ze kleine goede dingen kunnen doen.

Vaardigheid (kunnen):

Leerlingen leren goed samen te werken met anderen, doen mee aan activiteiten in de buurt en snappen hoe ze zelf kunnen helpen om school en buurt fijn te maken.

Kennis (kennen / weten):

Leerlingen vergroten hun kennis van verschillende vormen van gemeenschapsdeelname, ontwikkelen inzicht in het belang van hun eigen bijdrage en leren over de diverse manieren waarop ze actief kunnen meedoen aan het verbeteren van hun school- en lokale gemeenschap.

DOELEN VOOR DE BOVENBOUW (Groepen 6/7/8):

Attitude / houding (doen):

Leerlingen leren om goed voor de wereld te zorgen. Ze weten dat ze zelf iets kunnen doen, doen mee aan leuke dingen in de buurt en begrijpen waarom het belangrijk is om de wereld een beetje beter te maken.

Vaardigheid (kunnen):

Leerlingen leren hoe ze dingen zelf kunnen regelen in de buurt, goed samenwerken met allerlei mensen, en zelf ideeën bedenken om dingen beter te maken op school en in de buurt.

Kennis (kennen / weten):

Leerlingen leren meer over hoe ze kunnen helpen in de buurt, begrijpen ingewikkeldere manieren om mee te doen in de gemeenschap, en weten hoe ze slim kunnen bijdragen aan het beter maken van dingen op school en daarbuiten.

5.4 Identiteit, solidariteit, seksualiteit en diversiteit

DOELEN VOOR DE ONDERBOUW (Groepen 1/2):

Attitude / houding (doen):

Leerlingen in de onderbouw leren blij zijn met wie ze zijn, zijn aardig voor anderen en vinden het fijn dat mensen verschillend zijn in hun klas.

Vaardigheid (kunnen):

Leerlingen leren in de onderbouw om goed samen te werken, vriendelijk te luisteren naar anderen, en ze beginnen te begrijpen en accepteren dat mensen verschillend zijn in hun klas.

Kennis (kennen / weten):

Leerlingen kennen in de onderbouw verschillende soorten mensen en begrijpen dat iedereen uniek is, ontwikkelen het besef van vriendelijkheid en samenwerking, en leren over hun eigen identiteit en die van anderen.

DOELEN VOOR DE MIDDENBOUW (Groepen 3/4/5):

Attitude / houding (doen):

Leerlingen in de middenbouw leren meer over zichzelf, werken goed samen met anderen, begrijpen en respecteren verschillen in de klas.

Vaardigheid (kunnen):

Leerlingen leren in de middenbouw beter begrijpen wie ze zijn, samenwerken aan projecten met anderen, en ontwikkelen vaardigheden om verschillen tussen mensen te waarderen in hun school.

Kennis (kennen / weten):

Leerlingen weten in de middenbouw meer over zichzelf en andere mensen, begrijpen dat samenwerken belangrijk is, en leren over de verschillende identiteiten en culturen in hun omgeving.

DOELEN VOOR DE BOVENBOUW (Groepen 6/7/8):

Attitude / houding (doen):

Leerlingen in de bovenbouw denken goed na over wie ze zijn, helpen actief bij dingen die belangrijk zijn voor de school en de buurt, en vinden het belangrijk om aardig te zijn tegen mensen die anders zijn dan zij.

Vaardigheid (kunnen):

Leerlingen kunnen in de bovenbouw vaardigheden ontwikkelen om goed samen te werken met diverse mensen, anderen te helpen als dat nodig is, en respectvol om te gaan met de verschillende identiteiten en culturen in hun omgeving.

Kennis (kennen / weten):

Leerlingen weten in de bovenbouw veel over zichzelf en andere mensen, begrijpen waarom samenwerken en elkaar helpen belangrijk is, en leren over de verschillende identiteiten en culturen in hun omgeving.

6 Ons aanbod en onze aanpak

6.1 Onze aanpak

Onze school heeft een planning opgesteld waarin wordt bepaald wanneer specifieke doelen aan bod komen. Het is de verantwoordelijkheid van onze leraren, die als professionals nauw verbonden zijn met hun leerlingen, om invulling te geven aan deze doelen. Zij begrijpen als geen ander wat de behoeften van hun leerlingen zijn, hoe ze kunnen aansluiten bij hun belevingswereld, en wat er speelt en leeft in relatie tot actuele ontwikkelingen en relevantie. De leraren maken gebruik van methoden, middelen en materialen om de vastgestelde leerdoelen te realiseren. Ze kiezen werkvormen die passen bij de ontwikkelingsfase van de leerlingen en zorgen voor actieve betrokkenheid. Bovendien creëren ze oefensituaties en trainingen gericht op de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de ontwikkeling van de vastgestelde sociale en maatschappelijke competenties.

Binnen onze school maken leraren gebruik van de Kanjermethode voor de sociaal-emotionele ontwikkeling, die wekelijks wordt toegepast in groep 1 tot en met 8. De specifieke doelen per les zijn terug te vinden in de handleiding. Op schoolniveau, onder leiding van de werkgroep Burgerschap, wordt bepaald welke maatschappelijke vraagstukken in een bepaald jaar worden behandeld.

Bij het ontwikkelen van de lessen stemmen de leraren altijd af op de kenmerken van hun leerlingen, de leefwereld van de leerlingen en de actualiteit.

6.2 Ons schoolcurriculum - Democratisch Burgerschap

Voor de ontwikkeling van dit burgerschapsdocument hebben we de leerlijn en het lesaanbod van de Kanjertraining als leidraad genomen. Daarnaast hebben we de SLO-analyse van onze Wereldoriëntatiemethode (Argus Clou) en Kanjertraining gebruikt (zie bijlages). Door deze analyse te combineren hebben we bekeken welke onderwerpen reeds gedekt worden en waar mogelijk extra aandacht nodig is.

Deze gecombineerde benadering stelt ons in staat om een samenhangende aanpak voor burgerschapsonderwijs op school te waarborgen. We zijn ons nu bewust van de rode draad binnen ons curriculum en beschrijven per bouwsteen welk aanvullend aanbod nodig is om een volledig burgerschapsvorming te realiseren. Voor de specifieke leerdoelen per les verwijzen we naar de handleiding van de betreffende methodes.

Wij beschouwen burgerschap als een belangrijk en wezenlijk onderdeel van ons onderwijsprogramma. Natuurlijk komt burgerschap aan bod bij diverse andere vakken en vakonderdelen. Omdat wij burgerschapsonderwijs net als rekenen en taal tot de basisvaardigheden behoort, kiezen we daarnaast (en vooral) voor een longitudinale, planmatige en gestructureerde aanpak. De wet introduceert wat dat betreft de begrippen: doelgericht, samenhangend en herkenbaar. Die termen vormen ons uitgangspunt van denken. Hier beneden staat ons curriculum per bouw uitgewerkt.

Bouwsteen: Democratisch burgerschap

Ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerlingen in staat stellen deel uit te maken/ bij te dragen aan de Nederlandse democratische samenleving.

Onderbouw leerjaar 1/2:

Gedurende beide schooljaren staat het knieboekverhaal 'Max en het dorpje' centraal tijdens de Kanjertraining. De verhalen in dit knieboek en de bijbehorende oefening sluiten aan bij bovenstaande bouwsteen. Iedere week wordt een Kanjerles gegeven.

Daarnaast zorgen we ervoor dat we in de onderbouw afspraken en groepsregels samen maken en bespreken, samen problemen oplossen en besluiten nemen. We werken bewust met

combinatiegroepen 1/2 om leerlingen van en met elkaar te laten leren en samen te laten spelen in hoeken.

Middenbouw leerjaar 3/4/5

In de groep 3 staat het hele jaar het knieboek 'Max en de vogel' centraal. Voor de groepen 4 is dit 'Max en de klas' en in groep 5 'Max en de zwerver'. Naast de doorgaande leerlijn vanuit de Kanjertraining bieden we, in het kader van deze bouwsteen, de volgende extra materialen aan:

Kanjertraining werkboek deel 2:	Sociale media
Kanjertraining digibordlessen:	Max en gezond gedrag Weinig geld
Kanjertraining werkboek deel 1:	Grenzen aangeven
Kanjertraining digibordlessen:	Grote emoties Anders en hetzelfde 1+2

Bovenbouw leerjaar 7/8

Kanjer werkboek deel 3:	Whatsapp, snapchat en Facebook
Kanjerwerkboek deel 3:	Rechten van het kind.

Vanuit de SLO-analyse naar de Kanjertraining komt het volgende naar boven zodra het gaat om Democratisch Burgerschap:

Bij de analyse van het hoofdthema democratische rechtsstaat is onderzoek gedaan naar de volgende thema's: parlementaire democratie, landsbestuur, gemeentelijk bestuur en internationale samenwerking. Er blijkt geen aandacht te zijn voor het thema parlementaire democratie, waarbij specifiek gelet is op de onderwerpen 'stemrecht', 'verkiezingen', 'politieke partijen' en 'scheiding van kerk en staat'.

Er is eveneens geen aandacht voor het thema landsbestuur. Onderwerpen als 'regering' en 'Eerste en Tweede Kamer' komen niet aan de orde. Ook is er geen aandacht voor het gemeentelijk bestuur, noch voor internationale samenwerking. Bij dat laatste thema is gekeken naar onderwerpen als 'Europese Unie' en 'Verenigde Naties'.

Om bovenstaande wél aan bod te laten komen in ons curriculum behandelen we dit onderdeel via lesboek 8 met onze W.O.-methode:

In lesboek 8 komt aan de orde hoe onze democratische rechtsstaat zich door de eeuwen heen ontwikkeld heeft. Onderwerpen zijn: Thorbecke, de Grondwet, ministers werden verantwoordelijk voor het besturen van het land en leden van de Tweede Kamer worden rechtstreeks gekozen door het volk. De nieuwe Grondwet kan gezien worden als het begin van Nederland als democratie, waarbij het volk kiest. De 'scheiding tussen kerk en staat' komt niet aan bod. Aan ons landsbestuur wordt veel aandacht besteed, waaronder 'de regering', 'de Eerste en Tweede Kamer', 'Staten Generaal', 'het parlement', 'de volksvertegenwoordiging' en het Kabinet en 'de ministerraad'. De historische voorloper van het gemeentelijke bestuur krijgt aandacht, maar minder dan de hedendaagse 'gemeenteraad'. Wat betreft Internationale samenwerking komen aan bod 'de Europese Unie' en 'de Verenigde Naties'

Bijlagen

1. Analyse Kanjertraining Burgerschap SLO

6.3 Ons schoolcurriculum - Participatief (maatschappelijk) Burgerschap

Bouwsteen: Participatief (maatschappelijk) Burgerschap

Leerlingen leren om actief deel te nemen aan de samenleving door te participeren in diverse organisaties, verbanden en gemeenschappen, naast de opvoeding die ze op school en thuis

ontvangen.

Vanuit de SLO-analyse naar de Kanjertraining komt het volgende naar boven zodra het gaat om Participatief Burgerschap:

Verantwoordelijkheid:

Met betrekking tot verantwoordelijkheid is er aandacht voor het thema solidariteit en dan vooral voor de onderwerpen 'inzetten voor algemeen belang' en 'opkomen voor (on)rechtvaardigheid'.

Communicatie:

Bij de analyse van het hoofdthema communicatie is gelet op de thema's vormen van communicatie en pesten. Beide aspecten krijgen veel aandacht. Bij het thema vormen van communicatie gaat het in Kanjertraining om de onderwerpen 'verbale- en non-verbale communicatie', 'positieve- en negatieve communicatiedoelen' en 'verschillende vormen van communiceren'.

Onderwerpen die bij het thema pesten aan bod komen zijn: 'vormen van pesten' en 'verschil tussen pesten en plagen'. In 'Leskernen groep 4, Max en de klas plus het werkboek, les 6, p. 22' gaat het over: gevoelswoorden, ik voel me gehoord, gezien, begrepen, afgewezen, aanvaard. Ook komen verschillende soorten conflicten aan de orde: bijvoorbeeld dagelijkse pesterijen, irritaties.

Participatie:

Er is aandacht voor het thema participatie in de samenleving, en dan vooral voor het onderwerp 'publiek debat'. Het onderwerp 'inspraak en medezeggenschap' krijgt echter geen aandacht.

Er valt dus te lezen dat de Kanjertraining nagenoeg volledig voldoet aan de inhoud van het onderdeel 'participatie'. Waar we als school extra aandacht aan besteden is het onderwerp 'inspraak en medezeggenschap'. Deze komen onvoldoende aan bod in de Kanjertraining. We zetten daarom extra in op het onderwerp 'Leerlingen en Kinderraad'. Kijk hiervoor in de paragraaf 'De school als oefenplaats (leerlingenraad).

Daarnaast zal in de bovenbouw leerdoel 7,8 en 9 (Thema C: Kinderrechten) extra aan bod komen.

6.4 Ons schoolcurriculum - Identiteit, solidariteit en diversiteit

Bouwsteen: Identiteit, solidariteit en diversiteit

Ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerlingen in staat stellen deel uit te maken/ bij te dragen aan de Nederlandse democratische samenleving.

Vanuit de SLO-analyse naar de Kanjertraining komt het volgende naar boven zodra het gaat om identiteit, solidariteit en diversiteit:

Identiteit:

Voor wat betreft het hoofdthema wie ben ik is vooral gekeken naar de thema's zelfbeeld, zelfwaardering, de eigen achtergrond en identiteit. Vastgesteld is dat er veel aandacht is voor het thema zelfbeeld, net als voor de thema's zelfwaardering en eigen achtergrond. Een voorbeeld van zelfwaardering staat in 'Leskernen groep 3, Max en de Vogel, les 3, p. 22'. Een verwijzing naar het thema eigen achtergrond staat in de leskernen van alle Kanjerboeken. De lessen zijn zo ontwikkeld dat ouders hierbij aanwezig kunnen zijn. Er is geen aandacht voor het thema identiteit.

Geestelijke stromingen:

Er is aandacht voor het thema geloof en spiritualiteit, maar niet gezien vanuit de onderwerpen 'vrijheid van godsdienst' of 'symboliek, rituelen'.

Voor het thema geestelijke stromingen is eveneens aandacht, vooral voor de verschillende godsdiensten zoals het christendom, de islam, het Jodendom, het boeddhisme en het hindoeïsme. Er is

geen aandacht voor het humanisme.

Multiculturele samenleving:

Wat betreft het hoofdthema multiculturele samenleving is gekeken naar de thema's diversiteit, etnische groepen in de samenleving en nationale identiteit. Diversiteit krijgt geen aandacht. Daarbij is gescreend op de onderwerpen 'migratie, migranten', 'allochtonen, autochtonen', 'veranderingen in de bevolkingssamenstelling onder invloed van migratie' en 'integratie en culturele identiteit.'

Er is wel veel aandacht voor het thema etnische groepen in de samenleving, met als onderwerpen 'culturele gewoonten en gebruiken', 'culturele feesten' en 'uitingen van culturen en religies in ons straatbeeld'.

Het thema nationale identiteit met als onderwerpen 'Koningsdag, volkslied', '4/5 mei' en 'monumenten' komt niet aan bod.

Respect voor diversiteit:

Het hoofdthema respect en diversiteit is vanuit de thema's waarden en normen, ik en de ander, tolerantie en seksuele diversiteit benaderd.

Vastgesteld is dat er veel aandacht is voor het thema waarden en normen. In 'Leskernen groep 8, WB. deel 3, les 5, p. 24' krijgen leerlingen inzicht in de straatcultuur en cultuur van wederzijds respect. Hoe wordt een ruzie opgelost in de verschillende culturen? Wat kunnen we van elkaar leren?

Tevens blijkt dat er veel aandacht is voor het thema ik en de ander. In 'Leskernen groep 7, WB deel 2, les 6, p. 23' leren leerlingen kritisch na te denken en verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen doen en laten.

Bij rechten en plichten is gekeken naar de thema's wetten en verklaringen en kinderrechten.

Vastgesteld is dat er aandacht is voor wetten en verklaringen, met name voor de onderwerpen 'wetten' en 'Grondwet'. Er is echter geen aandacht voor de onderwerpen 'Universele Verklaring voor de Rechten van de mens' en 'Rechten van het Kind (genoemd als term)'.

Ook het thema kinderrechten komt aan bod. Er is gekeken naar de onderwerpen 'bescherming van het kind', 'recht op bestaanszekerheid', 'recht op onderwijs', 'verbod op kinderarbeid', 'recht op een naam en nationaliteit' en 'recht op deelname aan het maatschappelijke en culturele leven'.

Ook onderwerpen rondom het thema tolerantie komen aan bod. In 'Leskernen groep 8, WB deel 3, les 2, p. 12' gaat het over 'De klas en ik'. Hoe ga je om met naar gedrag als je lastig wordt gevallen? Conflictbeheersing. Leerlingen geven hun mening over school en beoordelen zichzelf. Durf jij je eigen mening te geven?

Aan het thema seksuele diversiteit wordt veel aandacht besteed. De lessenreeks 'Max en seksualiteit' is beschikbaar met als onderwerp 'Anders zijn'. Verder gaat het bij dit thema over hoe Marokkaanse jongeren staan tegenover homo's en homogeweld. Daarbij komt ook een moslimspreker aan het woord.

Om bovenstaande wél aan bod te laten komen in ons curriculum behandelen krijgen de volgende onderdelen extra aandacht:

- Identiteit

Argus Clou (Aardrijkskunde - Handleiding 5, pagina 24). In deze Aardrijkskundeles wordt het onderwerp identiteit besproken en leren leerlingen wie ze zijn, maar ook waarom je een paspoort of identiteitsbewijs dient te hebben.

- Vrijheid van godsdienst

Argus Clou (Aardrijkskunde - Handleiding 6 - pagina 24). In deze les wordt het onderwerp 'geloof en spiritualiteit' behandeld. Specifiek gaat het hier over 'vrijheid van godsdienst'. Daarnaast is er in Handleiding 6 - pagina 16 extra aandacht voor geestelijke stromingen (christendom, Jodendom, islam, Boeddhisme en Hindoeïsme).

Leerkracht dienen tijdens deze lessen extra aandacht te besteden aan het humanisme. Deze wordt in de methode niet expliciet genoemd.

- Nationale identiteit

In ons curriculum besteden we te weinig aandacht aan nationale identiteit. Als school hebben we ervoor gekozen om rondom Koningsdag extra aandacht te besteden aan de termen 'Koningsdag', 'Volkslied'. Daarnaast besteedt de bovenbouw extra aandacht aan het thema '4/5 mei' en 'monumenten'.

6.5 De School als oefenplaats

Het beoordelingskader van de Inspectie van het Onderwijs, met betrekking tot het schoolklimaat (VS2), beschrijft de vereisten voor een positief schoolklimaat dat bijdraagt aan de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties. De basiskwaliteit van een school wordt omschreven als het voorbereiden van leerlingen op het leven in de maatschappij, waarbij de school fungeert als een oefenplaats voor de ondersteuning van deze competenties. In onze school doen leerlingen ervaring op met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de pluriforme samenleving.

Ons schoolklimaat kenmerkt zich als open en veilig, met aandacht voor diversiteit. We koesteren verschillen en bieden ruimte voor diverse meningen. Respectvol omgaan met mensen die anders denken en/of anders doen, staat centraal. Het schoolklimaat is veilig en open genoeg voor leerlingen om hun opvattingen te uiten en zichzelf te zijn. We onderwijzen leerlingen respect te hebben voor afwijkende meningen en leren hen zelf een mening te vormen en daarvoor te staan. Om dit te realiseren, maken we gebruik van de gedragsregels van de Kanjertraining. We besteden tijd aan het inoefenen van deze regels, en leerlingen worden begeleid bij het zo mogelijk zelf oplossen van problemen en conflicten. Medewerkers fungeren als voorbeeld. Door hun gedrag, houding en vaardigheden maken zij de visie van de school op burgerschap zichtbaar en tonen ze leerlingen hoe het hoort.

De ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties is geïntegreerd in ons curriculum en komt ook tot uiting in de dagelijkse praktijk. Onze school fungeert specifiek als een oefenplaats voor deze competenties in lessen en de leerlingenraad, die bestaat uit vertegenwoordigers uit groepen 5 t/m 8. De leerlingenraad bespreekt actuele of zelf ingebrachte thema's en vertegenwoordigt de belangen van de leerlingen. Jaarlijks democratisch gekozen vertegenwoordigers worden betrokken bij besluitvorming en denken mee over zaken die met school en de schoolomgeving te maken hebben. Sinds het schooljaar 2021-2022 heeft onze leerlingenraad ook een vertegenwoordiger die de school vertegenwoordigt in de Kinderraad van de gemeente Landgraaf, in lijn met de Lokale Educatieve Agenda (LEA) van dezelfde gemeente. Naast verschillende gespreksvormen, zoals monologen, dialogen en groepsgesprekken tijdens taallessen, ondersteunen wij leerlingen bij het vormen en verwoorden van meningen.

6.6 Ons extra aanbod

Ons aanbod voor burgerschap is samengesteld uit de inhoud vanuit methodes, maar ook vanuit verschillende activiteiten. Het aanbod is gegeneraliseerd vanuit de formulering van onze leerdoelen in het hoofdstuk **uitwerking leerdoelen bouwstenen** en sluit daarmee aan op wat wij de leerlingen willen leren. Doordat dit in afstemming op elkaar is zorgen wij voor samenhang in ons burgerschapsprogramma in de meest brede zin van het woord. Naar de reeds eerder omschreven leer- en lesinhouden, zijn er nog meer activiteiten die (dan wel incidenteel, dan wel structureel) in ons lesaanbod naar voren komen.

Overige activiteiten

GIPS-Project	groepen 8	Structureel ieder schooljaar	Bouwsteen participatief en maatschappelijk burgerschap
Mijnproject met uitwisselingsproject in Hückelhoven	groepen 8	Schooljaar 2023 - 2024	Bouwsteen identiteit, solidariteit en diversiteit
Gezonde Basisschool van de toekomst met gezonde lunch én bereedeneerde tussenschool aanbod	groepen 1 t/m 8	Structureel ieder 'lange' schooldag	Bouwsteen participatief en maatschappelijk burgerschap
JINC-project	groepen 8	Structureel twee keer per schooljaar	Bouwsteen participatief en maatschappelijk burgerschap
Project It's Your Choise	groepen 7 en 8	Structureel ieder schooljaar	Bouwsteen participatief en maatschappelijk burgerschap
HIRO-Judolessen	groepen 5 t/m 8	Schooljaar 2023 - 2024	Sociale en emotionele ontwikkeling
Stellingen bespreken via SchoolTV en Jeugdjournaal	groepen 5 t/m 8	Structureel	Democratisch burgerschap
Projecten vanuit de Kleuteruniversiteit gericht op het ontwikkelen van eigen identiteit, samen spelen en werken, luisteren naar elkaar, meningen vormen en verantwoordelijkheid dragen	groepen 1/2	Structureel	Alle bouwstenen

7 Kwaliteitscultuur

7.1 Personeelsbeleid

In 2024 introduceren we binnen onze school een werkgroep rondom het thema Burgerschap. Deze werkgroep, samengesteld uit leerkrachten van alle bouwen, heeft als doel de verdere ontwikkeling van Burgerschap op onze school te bevorderen. Hierbij zal een LC-leerkracht de rol van kartrekker op zich nemen, waarbij deze verantwoording aflegt aan de directie.

Jaarlijks zal de werkgroep Burgerschap kritisch kijken naar de vastgestelde doelen. Indien nodig passen we het beleid aan om de effectiviteit te waarborgen. We betrekken een diverse groep leerkrachten om een breed scala aan kennis en ervaring te verzamelen.

8 Zorg voor kwaliteit

8.1 Algemeen

Op onze school hechten we veel waarde aan de meetbaarheid van ons burgerschapsonderwijs. Momenteel maken we gebruik van de KanVas-lijsten, een instrument van de Kanjertraining, dat tweemaal per jaar wordt ingezet. Deze lijsten bieden inzicht in de sociaal-emotionele ontwikkeling van onze leerlingen en vormen de basis voor gedetailleerde groeps- en schoolanalyses.

In de onderbouw hanteren we voornamelijk observaties, waarbij we profiteren van de rijke bronnen van Kleuteruniversiteit en het online registratieprogramma van MijnKleutergroep. Deze methoden stellen ons in staat om de ontwikkeling van maatschappelijke en sociale competenties op een gestructureerde wijze te volgen en waar nodig bij te sturen.

Door deze gevarieerde aanpak kunnen we niet alleen de individuele groei van de leerlingen volgen, maar ook een beeld creëren van de impact van ons burgerschapsonderwijs op groeps- en schoolniveau.

We zijn nog zoekende naar een manier om ons burgerschapsonderwijs explicieter te meten. Bovenstaande meetinstrumenten richten zich vooral op de sociaal-emotionele vaardigheden en competenties van leerlingen. In de loop van 2024 hopen we dit te kunnen uitbreiden met een meetinstrument specifiek op burgerschap.

8.2 Kwaliteitszorg

Beoordeling

Omschrijving	Resultaat
Nulmeting PO (versie 2021) - Burgerschap (1)	3,21

8.3 Ijkkpunten voor goed burgerschapsonderwijs

8.4 Publieke verantwoording

In het Onderzoekskader (2021) van de Inspectie van het Onderwijs staat SKA3: Evaluatie, verantwoording en dialoog. In dat kader evalueren we jaarlijks het thema Burgerschap onder leiding van de werkgroep Burgerschap. In het kader van 'dialoog' bespreken we de uitkomsten van zelfevaluaties, vragenlijsten. (zie Kwaliteitszorg), onze analyses en de voorgenomen acties met ons bestuur en de MR. In ons jaarplan en onze schoolgids leggen we verantwoording af over onze activiteiten met betrekking tot burgerschap. Het jaarplan en de schoolgids worden gepubliceerd op onze website. Daardoor is al de informatie beschikbaar voor alle ouders/verzorgers van de school.

In het schoolplan en de schoolgids hebben we onze missie, visie en doelen opgenomen. In het schoolplan staat ook vermeld hoe we zorgdragen voor een cultuur en oefenplaats waarin de basiswaarden centraal staan. Tenslotte geeft het schoolplan inzicht in de monitoring van burgerschap, informatie over de ondersteuning en facilitering van de leraren en de actiepunten voor de komende jaren. In de schoolgids geven we de uitslagen van metingen (op hoofdlijnen), de actiepunten naar aanleiding van de metingen en de evaluatie van de uitgevoerde actiepunten.

8.5 De module Burgerschap

In ons schoolplan hebben we op hoofdlijnen alle wettelijke zaken m.b.t. burgerschap beschreven. We verwijzen daar steeds naar de Module Burgerschap die we gebruiken (Mijn Schoolplan). De werkgroep Burgerschap is eigenaar van deze module. Eén keer per jaar wordt de inhoud van de module aangepast als dat noodzakelijk is. Daarna kan er een (evaluatie) gesprek met het team plaatsvinden.

9 Taakverdeling

9.1 Organisatie (wie doet wat)

Het realiseren van burgerschapsonderwijs vraagt veel van ons team en daarom om een heldere taakverdeling. De onderstaande tabel geeft een overzicht van wie doet wat en wanneer. De werkgroep Burgerschap is de eigenaar van het activiteitenoverzicht. Ze zorgt ervoor dat de taken tijdig en naar behoren worden uitgevoerd.

Wat	Wie	Wanneer
Meting Basiskwaliteit	Directeur	1 x per vier jaar - april
Meting Burgerschap (Quick Scan)	Directeur	1 x per vier jaar - april
Afname KanVas-lijsten	Diana H.	2 x per jaar
Analyse KanVas-lijsten	Diana H.	2x per jaar
Dialogoog met CvB	Directeur	Tijdens Q-gesprek
Burgerschap en jaarplan	MT	Juli
Burgerschap en schoolgids	MT	Juli
Vaststellen van maatschappelijke vraagstukken	Werkgroep	Juni
Opstellen van Burgerschapskalender	Werkgroep	Juni
Bijstellen van het curriculum	Werkgroep	Cursusjaar
Bijhouden map Burgerschap	Werkgroep	Cursusjaar
Evaluatie Burgerschap	Werkgroep en Team	Juni

Thema's en subdoelen

Binnen de Kanjertraining zijn de doelen gekoppeld aan een thema. Deze thema's zijn onder te verdelen in de volgende groepen:

- **Persoonlijke ontwikkeling**
- **Emotionele ontwikkeling**
- **Relationele ontwikkeling**
- **Groepsontwikkeling**

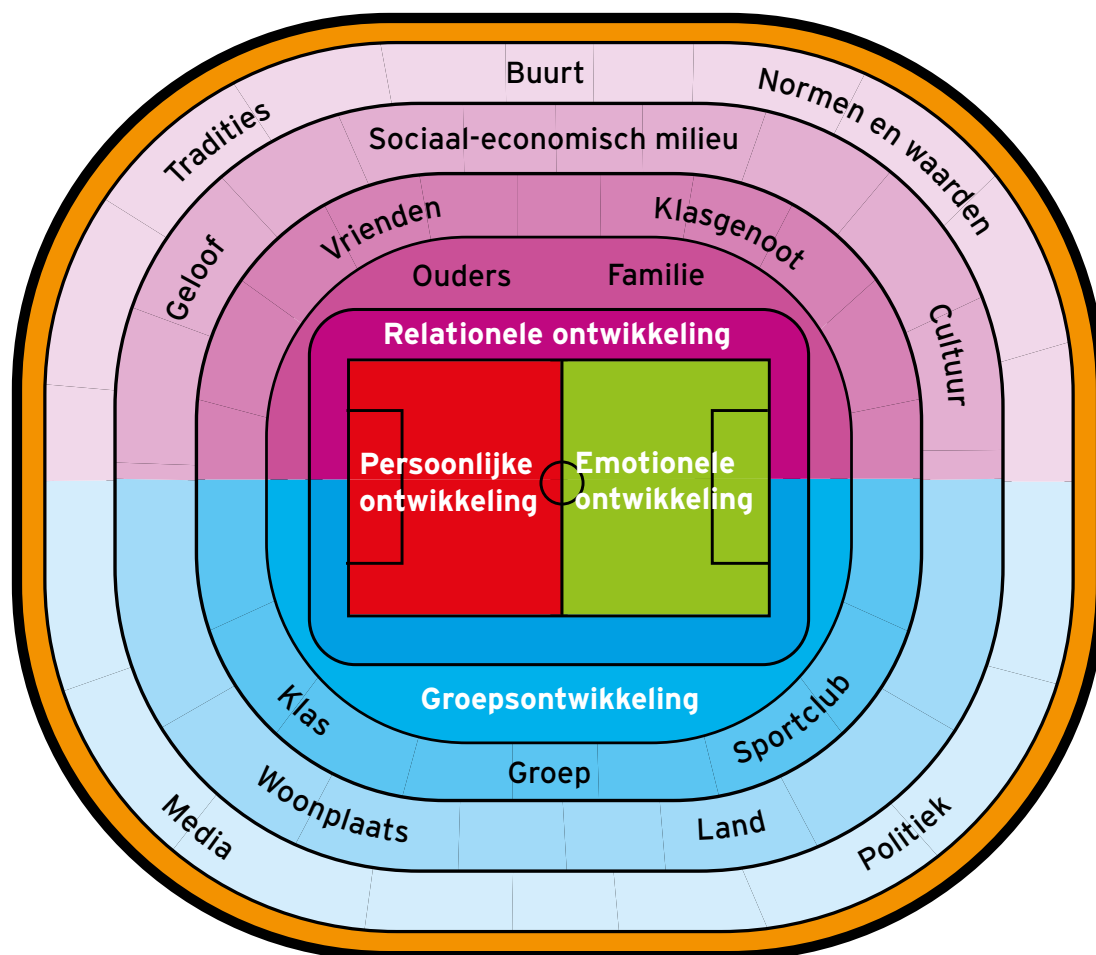
Overkoepelend bij deze groepen is thema:

Vertrouwen

In de beschrijving die volgt is per groepering te zien welke thema's daaronder vallen. Om je in de klas op een prettige manier voor jezelf en anderen te kunnen gedragen zijn er verschillende vaardigheden en is er verschillende kennis nodig.

Doelen die vallen onder persoonlijke en emotionele ontwikkeling zijn nodig om in relatie met anderen of groepsverband te kunnen ontwikkelen en omgekeerd. Subdoelen uit de thema's van de persoonlijke ontwikkeling zijn dus veelal gekoppeld met subdoelen uit andere ontwikkelingsgroepen. Deze koppelingen staan bij de doelen vermeld.

De beschreven subdoelen zijn vooral gericht op het kennen en kunnen maar bevatten ook doelen die gaan over motivatie en kennis van hebben.

De ontwikkeling is te zien in het stadion met alle aspecten die invloed hebben op jou als persoon. Het begint op het veld bij jezelf, de persoonlijke en emotionele ontwikkeling. Die gaan over de kennis en vaardigheden die je opdoet, het herkennen en benoemen van gevoelens.

Aan het veld, en dus verbonden aan jou als persoon, is de relationele ontwikkeling. Het stadion is verder

gevuld met alle groepen waar je bij hoort of deel van uitmaakt, de groepsontwikkeling. Je ouders, familie, vriendschappen en ook de cultuur, je geloof en je sociaal-economisch milieu hebben een grote invloed daarop. Daarbij hoort ook het omgaan met andere opvattingen, culturen, geloven van mensen die je binnen deze groepen tegen komt (klas, school, buurt, land).

Vertrouwen

- Je ervan bewust zijn dat bijna alle klasgenoten zich sociaal willen gedragen
- Gedrag van anderen niet-vijandig interpreteren: kijken met vertrouwen naar anderen
- Vertrouwen hebben in jezelf
- Vertrouwen hebben in anderen
- Vertrouwen hebben in een goede afloop/oplossing/afwikkeling
- Kunnen laten zien dat je een te vertrouwen persoon wilt zijn
- Weten hoe je je kunt gedragen als iemand die te vertrouwen is
- Weten dat mentaliteit invloed heeft op je gedrag: handelen vanuit de wereld van vertrouwen of de wereld van wantrouwen en angst (zie ook status en zelfwaardering en groepsdruk)
- Kunnen deelnemen aan oefeningen en spelvormen die een beroep doen op onderling vertrouwen

Persoonlijke ontwikkeling

Deze thema's zijn gericht op de ontwikkeling van zelfbewustzijn, identiteit, eigen kwaliteiten en mogelijkheden en het ontwikkelen van vaardigheden hierbij.

- Autonomie
- Jezelf zijn
- (verbaal) ruimte innemen
- Coping (petten)
- Gezond gedrag
- Uitdaging
- Jezelf voorstellen
- Zelfbeeld
- Zelfbeheersing

Emotionele ontwikkeling

Deze thema's zijn gericht op het bewust ervaren van en grip krijgen op emoties, gevoelens, gedachten en behoeften.

- Emotieregulatie
- Eerlijkheid
- Gevoelens
- Gedachten
- Eenzaamheid
- Somberheid
- Duidelijkheid
- Verbondenheid

Relationele ontwikkeling

Deze thema's zijn gericht op de verhouding van de leerling met anderen, vanuit het perspectief van de ander kunnen kijken op het kunnen ontwikkelen en in stand houden van positieve relaties met anderen.

- Belangstelling tonen
- Normen en waarden
- Rekening houden met elkaar
- Helpen
- Feedback geven en ontvangen
- Meningsverschillen en conflicten
- Vriendschap
- Grenzen aangeven

Groepsontwikkeling

Deze thema's zijn gericht op de (positieve) inbreng van de leerling in de groep en op het gedrag dat tot stand komt in relatie en interactie met anderen in een groep.

- Status en zelfwaardering
- Rust in de klas
- Motor en benzinepomp
- Groepsdruk
- Samenwerken en samenspelen
- Plagen en pesten
- Internet
- Respect
- Groepsgevoel

De thema's zijn ook uitgewerkt in een schema waarin te zien is in welke leskernen de thema's voorkomen. Deze is te vinden op KanVAS -> 'materiaal' -> 'implementatie/borging' -> 'schema lesthemas'

Autonomie

- Verantwoordelijkheid nemen in sociale situaties
- Je verantwoordelijk voelen voor sociale situaties en de sfeer in de klas, autonome keuzes kunnen maken
- Het gevoel hebben zelf te kunnen kiezen hoe je je gedraagt en je hier zelfverzekerd in voelen
- Je ervan bewust zijn dat je kunt kiezen hoe je je gedraagt en rekening willen houden met het gevoel van jezelf en de ander
- Je bewust zijn van jezelf en van je verlangens en behoeften
- Kunnen herkennen en benoemen wat je prettig vindt
- Kunnen herkennen en benoemen van je behoefte
- Grenzen kunnen aangeven (zie grenzen stellen)
- Je mening kunnen en durven geven (zie ook meningsverschillen en conflicten)
- Kunnen opkomen voor jezelf (zie verbaal ruimte innemen)

Jezelf zijn

- Kennis hebben en je bewust zijn van jezelf en de ander (zie ook zelfbeeld en eerlijkheid)
- Je gedragskwaliteiten en valkuilen in je gedrag kennen en inzicht hebben in de gevolgen hiervan voor anderen (zie ook coping (petten))
- Kunnen herkennen wat je een prettig gevoel geeft, en wat geen prettig gevoel geeft (zie gevoelens en grenzen aangeven)
- Kunnen herkennen van eigen gevoelens en daarnaar handelen (zie gevoelens)
- Je bewust zijn van je eigenheid en je daarnaar gedragen (zie ook autonomie)
- Trots zijn op wat jou juist jou maakt (zie ook jezelf zijn)
- Weten dat jij er mag er zijn en dat jouw mening er mag er zijn (zie ook meningsverschillen en conflicten)
- Je eigen gedrag kunnen overdenken

(verbaal) Ruimte innemen

- Jezelf kunnen presenteren (zie voorstellen)
- Leiding kunnen nemen
- Voor jezelf kunnen opkomen (zie grenzen stellen)
- Je bewust zijn van houding en stemgebruik (zie jezelf voorstellen)
- Duidelijk kunnen spreken en stevig staan (zie jezelf voorstellen)
- Oogcontact kunnen maken
- Verschil weten tussen 'leiding nemen' en 'de baas spelen'

Coping (petten)

- Kunnen omgaan met situaties die stress oproepen
- Kunnen herkennen wat effectieve en ineffectieve copingstrategieën zijn en welke kwaliteiten/valkuilen hierbij horen (met/zonder 'witte pet')
- Gedrag kunnen herkennen dat aansluit bij je karakter
- Je gedragskwaliteiten en valkuilen in je gedrag kennen en inzicht hebben in de gevolgen hiervan voor anderen (zie ook rekening houden met elkaar en groepsgevoel)
- Je eigen kwaliteiten kunnen inzetten in uiteenlopende sociale situaties (zie ook jezelf zijn)
- Je bewust zijn van eigen valkuilen en de bijbehorende kwaliteit kennen
- Verschillende manieren van reageren op een situatie kennen en kunnen toepassen in oefensituaties en in real-life situaties (zie ook emotieregulatie)
- Je bewust zijn van de invloed van je gedrag
- Kunnen nadenken over de gevolgen van je gedrag

Gezond gedrag

- Je bewust zijn van (eigen) voeding
- Weten wat gezonde voeding is
- Beseffen dat sporten en bewegen gezond is
- Weten wat goede lichaamsverzorging is (handen wassen, douchen)
- Functies van lichaamsverzorging kennen (sociaal en gezondheid)
- Tafelmanieren kennen
- Kennis hebben van verschillende vormen van verslaving

Uitdaging

- Je bewust zijn van wat je al beheerst
- Kunnen benoemen wat je graag zou willen leren
- Kunnen reflecteren
- Situaties opzoeken en uitproberen die nieuw voor je zijn
- Kunnen benoemen wat goed gaat
- Kunnen benoemen wat beter kan

Jezelf voorstellen

- Jezelf kunnen voorstellen
- Jezelf kunnen en durven presenteren
- Oogcontact kunnen en durven maken
- Je bewust zijn van eigen houding en stemgebruik
- Weten hoe je houding, stem en oogcontact gebruikt om jezelf te presenteren
- Stevig kunnen staan

Zelfbeeld

- Een reëel beeld hebben van hoe je in de groep ligt
- Een realistisch denkbeeld over jezelf hebben
- Kunnen inschatten hoe anderen jouw gedrag ervaren
- Weten wat je kwaliteiten, valkuilen en gevoeligheden zijn en hierop kunnen reflecteren (zie jezelf zijn en coping)
- (Op tijd) hulp kunnen zoeken in het omgaan met je kwaliteiten, valkuilen en gevoeligheden
- Je kwaliteiten kunnen benutten (zie ook jezelf zijn)

Zelfbeheersing

- Jezelf kunnen controleren
- Je emoties kunnen beheersen (zie emotieregulatie)
- Negatieve gedachten kunnen beheersen (zie gedachten en somberheid)
- Weten wat je triggers zijn om je zelfbeheersing te verliezen
- Zelfmanagement technieken (zoals verbale zelfspraak) kunnen toepassen
- Kunnen doorzetten in lastige situaties

Emotionele ontwikkeling

Emotieregulatie

- Gevoelens van jezelf en anderen kunnen herkennen en hiermee omgaan (zie ook gevoelens)
- Besef hebben van gebeurtenissen die emoties opwekken (zie gevoelens)
- Lichamelijke reacties bij emoties kunnen herkennen
- Kunnen omgaan met lastige gevoelens zoals teleurstelling
- Kunnen omgaan met frustraties
- Verschillende strategieën kunnen hanteren om met emoties, gedachten en gevoelens om te gaan (zie ook petten/coping)
- Jezelf kunnen kalmeren

Eerlijkheid

- Een realistisch zelfbeeld hebben (zie ook zelfbeeld)
- Een reëel beeld hebben van hoe je in de groep ligt
- Je mening kunnen geven zonder anderen te kwetsen (zie ook meningsverschillen en conflicten)
- Weten wat klikken is en dit bij jezelf herkennen
- Het verschil kennen tussen klikken en hulp vragen
- Weten wat roddelen is en dit bij jezelf herkennen
- Het verschil kennen tussen fantaseren en liegen (zie ook gedachten)
- Gedachten en gevoelens uit kunnen spreken (zie gedachten en gevoelens)
- Besef hebben van jezelf (zie zelfbeeld)
- Meidenvenijn (zie document Meidenvenijn en jongensstrijd)
- Situaties van stelen herkennen (zie ook normen en waarden)
- Je niet anders voordoen dan je werkelijk bent (zie ook jezelf zijn)
- Met vertrouwen kijken naar jezelf en de ander (zie ook vertrouwen)

Gevoelens

- Gevoelens bij een ander kunnen herkennen
- Eigen gevoelens kunnen herkennen en benoemen
- Taal hebben om gevoelens bespreekbaar te maken
- Kunnen aangeven of een gevoel fijn/niet fijn is
- De vier basisgevoelens kunnen herkennen en benoemen
- Woorden hebben voor complexe gevoelens
- Woorden hebben om nuances in gevoelens aan te geven
- Gevoelens bij een ander kunnen herkennen (zie rekening houden met elkaar)
- Rekening kunnen houden met de gevoelens van een ander (zie rekening houden met elkaar)
- Je kunnen inleven in de gevoelens van een ander vanuit zijn/haar perspectief (zie rekening houden met elkaar)
- Gevoelens kunnen bespreken
- Besef hebben van gebeurtenissen die gevoelens opwekken
- Kunnen omgaan met vervelende gevoelens (zie ook emotieregulatie)
- Kunnen reguleren van gevoelens (zie ook emotieregulatie)
- Weten wat verliefdheid is en verliefde gevoelens kunnen herkennen
- Weten dat er verschillende relatievormen bestaan en hier respectvol mee omgaan (zie ook respect)

Gedachten

- Kunnen herkennen wanneer je aan het piekeren bent
- Verschil kennen tussen fantaseren en liegen
- Filosofische gesprekken kunnen voeren
- Ervaren dat er verschillende gedachten kunnen zijn over een opvatting (zie ook normen en waarden)
- Je bewust zijn/worden van gedachten
- Kunnen verwoorden/uitspreken van gedachten
- Gedachten kunnen delen, weten dat je er niet alleen voor staat en dat je naar iemand toe kunt gaan die je vertrouwt (zie vertrouwen, verbondenheid, eenzaamheid en somberheid)
- Gedachten kunnen delen, zodat je je laat begrijpen door een ander
- Kunnen omgaan met negatieve gedachten (zie zelfbeheersing en somberheid)

Eenzaamheid

- Kunnen herkennen van het gevoel buitengesloten te zijn/er niet bij te horen (zie ook groepsgevoel)
- Kunnen herkennen van gevoelens van eenzaamheid
- Weten dat je niet moet piekeren in je eentje, maar kunt praten met iemand die je vertrouwt (zie vertrouwen, gedachten en somberheid)
- Je bewust zijn van gevoelens van eenzaamheid bij anderen in je omgeving
- Activiteiten ondernemen en gemotiveerd zijn om gevoelens van eenzaamheid bij anderen in je omgeving te verkleinen

Somberheid

- Weten wat het verschil is tussen depressie en sombere gevoelens
- Weten dat iedereen weleens last heeft van sombere gevoelens
- Kunnen herkennen van gevoelens van eenzaamheid (zie eenzaamheid)
- Kunnen omgaan met negatieve gedachten (zie ook zelfbeheersing en gedachten)
- Weten hoe en met wie je zorgen kunt delen als je je somber voelt (zie ook verbondenheid)

Duidelijkheid

- Je kunnen houden aan gemaakte regels en afspraken
- Beseffen dat er mensen zijn die de leiding hebben over groepen mensen
- Kennis hebben van de organisatie van de school
- Kennis hebben van de (Nederlandse) samenleving (zie ook normen en waarden)
- Kunnen inschatten hoe een situatie zal verlopen
- Jezelf weten voor te bereiden op nieuwe situaties, zoals de volgende groep of voorgezet onderwijs
- Je bewust zijn van je eigen behoefte en deze kunnen aangeven (zie grenzen aangeven en groepsgevoel)
- Kunnen benoemen wat je vanuit je eigen behoefte nodig hebt

Verbondenheid

- Ervaren dat je er niet alleen voor staat (zie ook groepsgevoel)
- Rekening houden met gevoelens en gedachten van anderen (zie ook samenwerken en samenspelen)
- Elkaar kennen (zie belangstelling tonen/vragen stellen)
- Ervaren dat anderen om je geven en je waarderen
- Geven om anderen en anderen waarderen
- Met elkaar kunnen delen van moeilijke gebeurtenissen in de klas zoals ziekte en overlijden

Relationele ontwikkeling

Belangstelling tonen

- Een gesprek kunnen voeren met een ander
- Verschillende (soorten) vragen kunnen stellen
- Weten hoe je door vragen stellen belangstelling kunt tonen
- Weten dat je er energie in moet steken om elkaar beter te leren kennen
- Gemotiveerd zijn om een ander beter te leren kennen en hier energie in willen steken
- Een goede luisterhouding kunnen aannemen
- Je bewust zijn van de signalen die je geeft bij het luisteren
- Je aandacht kunnen richten op je gesprekspartner
- Eigen behoefte aan praten kunnen onderdrukken tijdens het luisteren
- Luistertechnieken kunnen gebruiken (doorvragen, samenvatten)

Rekening houden met elkaar

- Kennis hebben en je bewust zijn van jezelf en de ander (zie ook jezelf zijn)
- Kunnen kijken vanuit (het perspectief van) de ander
- Kunnen herkennen en benoemen van gevoelens bij jezelf en de ander (zie ook gevoelens)
- Je in kunnen leven in (de gevoelens van) de ander (zie ook gevoelens)
- Empathisch zijn, je kunnen inleven in wat de ander voelt vanuit zijn perspectief, voelen wat de ander voelt
- Eigen gedrag kunnen afstemmen op de ander
- Non verbaal gedrag kunnen herkennen en daarop eigen gedrag afstemmen
- Je bewust zijn dat je onderdeel van een groep bent (zie ook groepsgevoel)
- Respect hebben voor elkaar (zie ook respect)
- Weten dat er verschillen zijn tussen mensen (zie ook normen en waarden)
- Verschillen tussen mensen erkennen en kunnen waarderen (zie ook respect)
- Je gedrag kwaliteiten en valkuilen in je gedrag kennen en inzicht hebben in de gevolgen hiervan voor anderen (zie ook coping en rekening houden met elkaar)

Normen en waarden

- Kunnen kijken vanuit verschillende perspectieven (zie rekening houden met elkaar)
- Je bewust zijn van je eigen (culturele) perspectief
- Kennis hebben van overeenkomsten en verschillen in (culturele) vieringen (zoals verjaardagen, geboorte, religieuze feesten) en deze overeenkomsten en verschillen kunnen waarderen (zie ook respect)
- Kunnen omgaan met gezag, gezag respecteren
- De beginselen van de Nederlandse rechtstaat en democratie respecteren
- Kennis hebben van de organisatie van de samenleving

Helpen

- Een situatie waarin hulp nodig is kunnen herkennen
- Je verantwoordelijk voelen voor hulp aan een ander
- Op een gepaste manier kunnen helpen
- Kunnen helpen zonder de ander te overrulen
- Zelf om hulp kunnen vragen (zie ook jezelf zijn en autonomie)
- Hulp kunnen aanvaarden

Feedback geven en ontvangen

- Goed denken over jezelf en de ander, met vertrouwen kijken naar elkaar.
- Complimenten kunnen geven en ontvangen
- Weten wat een goed compliment is
- Kritisch kunnen kijken naar jezelf
- Weten wat opbouwende feedback (een tip) is
- Feedback kunnen geven
- Feedback kunnen ontvangen
- Je mening kunnen geven zonder anderen te kwetsen (zie ook mening geven en eerlijk zijn)
- Respectvol blijven naar jezelf en de ander, ook wanneer je feedback hebt voor de ander of een ander jou feedback geeft

Meningsverschillen en conflicten

- Beheersen van verschillende conflictoplossingsstrategieën om zo pesten en andere conflicten te voorkomen of te verminderen (zie ook plagen/pesten, grenzen aangeven)
- Constructief een meningsverschil uit kunnen praten
- Weten dat ruzie normaal is en erbij hoort
- Oplossingsgericht willen zijn
- Ruzie willen oplossen
- Weten hoe je ruzies kunt oplossen
- Het verschil weten tussen plagen/pesten/ruzie maken (zie ook plagen/pesten)
- Kunnen kijken vanuit het perspectief van de ander (zie rekening houden met elkaar)
- Je kunnen verplaatsen in het gevoel van de ander (zie rekening houden met elkaar, gevoelens)
- Kunnen omgaan met schuldgevoel
- Excuses kunnen maken
- Meidenvenijn (zie document Meidenvenijn en jongensstrijd)
- Conflicten kunnen oplossen m.b.v. mediation
- Je mening kunnen geven zonder anderen te kwetsen
- Weten dat jij er mag er zijn en dat jouw mening er mag er zijn
- Op een nette manier aangeven wat je ergens van vindt
- Ervaren dat je belangrijk bent (zie ook status en zelfwaardering)
- Je mening kunnen geven met respect voor jezelf en de ander
- Weten dat er meerdere waarheden kunnen zijn, afhankelijk van het perspectief op jezelf en de wereld (zie ook normen en waarden)

Vriendschap

- Vriendschappen kunnen aangaan
- Vriendschappen kunnen onderhouden
- Beseffen dat je in goede vriendschappen het beste in elkaar naar boven brengt (zie ook motor en benzine)
- Erkennen dat vrienden niet altijd dezelfde mening hoeven te delen (zie ook mening geven)
- Afstand kunnen nemen van ongezonde of onplezierige vriendschap
- Weten dat je niet met iedereen bevriend kunt zijn
- Binnen vriendschap jezelf kunnen blijven
- Grens weten tussen eigenheid en loyaliteit in vriendschap

Grenzen aangeven

- Kunnen herkennen wat je een prettig gevoel geeft, en wat geen prettig gevoel is (zie jezelf zijn en gevoelens)
- Beheersen van verschillende conflictoplossingsstrategieën om zo pesten en andere conflicten te voorkomen of te verminderen (zie ook plagen/pesten, goed maken)
- Kunnen zeggen wanneer iets niet prettig is
- Weten wat je kunt doen wanneer vervelend gedrag doorgaat en ook zo kunnen handelen
- Weten hoe je kunt handelen bij plagen en pesten (zie plagen en pesten)

Status en zelfwaardering

- Ervaren dat je belangrijk bent
- Je bewust zijn van je aandeel in een groep (zie groepsdruk)
- Weten wat jij (positief) kunt bijdragen aan de groepsinteractie: je hebt een aandeel in de groep en wat kun je daaraan bijdragen?
- Het verschil weten tussen status in de wereld van vertrouwen en status in de wereld van wantrouwen en angst (macht)
- Je bewust zijn van gezags- en machtsverhoudingen in de groep, school en samenleving (zie ook duidelijkheid)

Groepsgevoel

- Je ervan bewust zijn dat bijna alle klasgenoten zich sociaal willen gedragen
- Gedrag van anderen als niet-vijandig interpreteren: kijken met vertrouwen naar anderen
- Verantwoordelijkheid nemen in sociale situaties
- Je verantwoordelijk voelen voor sociale situaties en de sfeer in de klas
- Gemotiveerd zijn om je sociaal te gedragen
- Je ervan bewust zijn dat je kunt kiezen hoe je je gedraagt en rekening willen houden met het gevoel van jezelf en de ander.
- Je bewust zijn dat je onderdeel bent van een groep (zie ook status en zelfwaardering, rekening houden met elkaar)
- Elkaar kennen
- Saamhorigheid ervaren (zie ook respect)
- Een ander het gevoel kunnen geven erbij te horen
- Je kunnen inleven in het gevoel 'zich buiten-gesloten voelen'
- Weten dat je niet met iedereen vrienden hoeft te zijn (zie vriendschappen)
- Weten dat je erbij hoort, ook als je niet met iedereen vrienden bent
- Respect houden voor elkaar, ook al ben je elkaars type niet (zie ook anders zijn en respect)
- Kunnen vragen of je mee mag doen
- Je gedrag kwaliteiten en valkuilen in je gedrag kennen en inzicht hebben in de gevolgen hiervan voor de groep (zie ook coping en rekening houden met elkaar)
- Weten hoe je op een fijne manier groepsactiviteiten kunt ondernemen, zoals een schoolreisje of een uitje maken
- Weten wat integratie is (zie ook respect)

Rust in de klas

- Structuur ervaren
- Kunnen werken in rust
- Rekening kunnen houden met een ander (zie ook rekening houden met elkaar)
- Weten waar je aan toe bent, kunnen inschatten van de situatie (zie ook duidelijkheid)
- Je bewust zijn van de rust die je lichaam en geest nodig hebben
- Kunnen deelnemen aan spelvormen die aansluiten bij de behoefte aan bewegen en die concentratie geven

Groepsdruk

- Je bewust zijn van het effect van aandacht geven, lachen ('benzine geven') op het gedrag van klasgenoten en je hierop willen laten aansturen
- Je ervan bewust zijn dat je kunt kiezen hoe je je gedraagt en rekening willen houden met het gevoel van jezelf en de ander
- Je bewust zijn van gezags- en machtsverhoudingen in de groep, school en samenleving en je bewust zijn bij wie jij je bij aansluit in een groep (zie ook status en zelfwaardering)
- Je mening kunnen en durven geven onder sociale druk (zie ook autonomie en mening geven)
- Je grenzen kunnen aangeven onder sociale druk
- Kunnen opkomen voor jezelf onder sociale druk
- Je bewust zijn van je aandeel in de groep (zie groepsgevoel)
- In sociale situaties dader- en slachtofferrollen kunnen herkennen en zonder oordeel bespreekbaar maken
- Eigen keuzes kunnen maken (zie autonomie)

Samenwerken en samenspelen

- Eigen gedrag kunnen afstemmen op de ander (zie ook rekening houden met elkaar)
- Je kunnen houden aan afgesproken regels (zie ook eerlijkheid)
- Leiding kunnen geven en leiding kunnen aanvaarden (zie duidelijkheid)
- Het verschil weten tussen 'leiding nemen' en 'de baas spelen' (zie ook (verbaal) ruimte innemen)
- Hulp kunnen geven en hulp kunnen aanvaarden (zie ook helpen)
- Kunnen vragen of je mee mag doen
- Duidelijk kunnen spreken en stevig staan (zie verbaal ruimte innemen en jezelf voorstellen)
- Oogcontact kunnen maken
- Kunnen deelnemen aan spelvormen en oefeningen die een beroep doen op samenwerken en samenspelen

Plagen en pesten

- Kunnen herkennen wat je blij maakt en wat je een onprettig gevoel geeft (zie ook jezelf zijn, gevoelens, grenzen aangeven en meningsverschillen en conflicten)
- Je grenzen aan kunnen geven (zie grenzen aangeven)
- Jezelf krachtig kunnen presenteren, gebruik makend van houding, stem en oogcontact (zie ruimte innemen en jezelf voorstellen)
- Het verschil weten tussen jezelf krachtig presenteren en té krachtig reageren (leidertaal kunnen spreken vanuit de wereld van vertrouwen)
- Weten wat je kunt zeggen/doen wanneer iemand iets onaardigs zegt of doet
- Kunnen handelen in situaties waarin je grens wordt overschreden
- Weten wat je moet doen wanneer iemand doorgaat met naar gedrag
- Weten dat je moet weglopen en met een maatje wat anders gaan doen wanneer iemand doorgaat met naar gedrag
- Weten dat je gezag op moet zoeken als naar gedrag niet stopt, nadat je er iets van hebt gezegd en erbij weg bent gelopen
- Kunnen handelen in een situatie waarbij iemand doorgaat met naar gedrag in oefensituaties (oefenplaten) en in real-life situaties
- Conflicten kunnen oplossen (zie ook meningsverschillen en conflicten)

Internet

- Weten hoe je op een prettige manier met elkaar omgaat op sociale media
- Inzicht hebben in hoe je je wel en niet hoort te gedragen op internet
- Je bewust zijn van de impact van sociale media
- Weten hoe je je online veilig kunt gedragen
- Weten wat je moet doen wanneer iemand iets onaardigs zegt of doet op sociale media
- Kunnen handelen in situaties waarin je grens wordt overschreden op sociale media
- Weten wat je moet doen wanneer iemand doorgaat met naar gedrag op sociale media
- Kunnen omgaan met sociale druk op social media
- Eigen keuzes kunnen maken (zie autonomie)
- Weten hoe je omgaat cyberpesten (zie ook plagen/pesten)
- Weten hoe je misbruik op internet kunt melden

Respect

- Uitgaan van gelijkwaardigheid van mensen
- Zonder oordeel kunnen spreken over de ander (zie ook gedachten)
- De ander als waardevol ervaren
- Verschillen tussen mensen als waardevol ervaren
- Waardering hebben voor de eigenheid van jezelf en de ander (zie ook jezelf zijn)
- Rekening kunnen houden met de ander (zie rekening houden met elkaar)
- Kunnen kijken vanuit verschillende perspectieven
- Weten wat er bedoeld wordt met discriminatie en gelijkheid in de samenleving
- Discriminatie herkennen (herkennen dat je mening is gebaseerd op stereotypen en vooroordelen)
- Verschil in seksuele voorkeur respecteren
- Verschil in religie respecteren
- Verschil in sociale achtergrond respecteren
- Ervaren dat mensen verschillende talen spreken

Motor en benzinepomp

- Verantwoordelijkheid nemen in sociale situaties
- Je verantwoordelijk voelen voor sociale situaties en de sfeer in de klas, autonome keuzes kunnen maken
- Het gevoel hebben zelf te kunnen kiezen hoe je je gedraagt en je hier zelfverzekerd in voelen
- Je bewust zijn van het effect van aandacht geven, lachen ('benzine geven') op het gedrag van klasgenoten en je hierop willen laten aansturen
- Je bewust zijn van negatieve en positieve benzine en het effect van beide op de groep (zie ook groepsgevoel)
- Vormen van benzine geven kunnen herkennen (oogcontact, meelachen, aanmoedigen)
- Gedrag waarmee negatieve benzine wordt gegeven willen en kunnen stoppen
- Het verschil kennen tussen grappig zijn en te grappig willen doen
- Clownesk gedrag ten koste van jezelf of de ander kunnen herkennen en kunnen/willen stoppen (zie ook zelfbeheersing)
- Aan de hand van de smileyposter het principe van motor en benzinepomp kunnen herkennen in sociale situaties
- Situaties van na-apen en meelopen kunnen herkennen (zie ook vriendschap)

Analyse lesmateriaal burgerschap

Stichting Kanjertraining heeft in 2022 een analyse laten uitvoeren van haar lesmateriaal. Hierbij is gekeken in hoeverre scholen voldoen aan de 'Wet verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs' die in 2021 is ingegaan als zij gebruikmaken van de methodiek Kanjertraining.

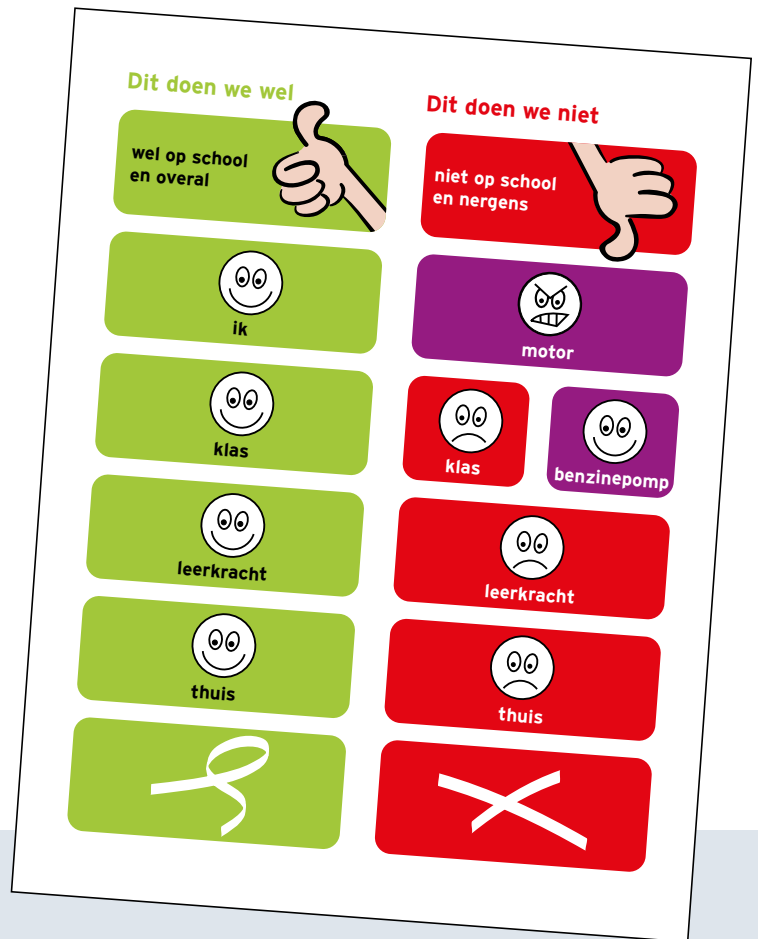
In dit document wordt een samenvatting gegeven van de resultaten van deze analyse. Bij de analyse is onderscheid gemaakt tussen het basismateriaal van Kanjertraining en het aanvullende materiaal. Dit onderscheid is gemaakt omdat een deel van de scholen alleen het basismateriaal gebruikt en

een ander deel van de scholen ook de themalessen inzet.

Allereerst zal in dit document het verband tussen de smileyposter, die in Kanjertraining door de hele school wordt ingezet, en burgerschapsonderwijs toegelicht worden. Vervolgens wordt per wetsartikel toegelicht op welke manieren aan dit artikel gewerkt wordt binnen de methodiek Kanjertraining. Daarna wordt een overzicht gegeven van thema's waar wettelijk gezien aanvullend aandacht aan besteed moet worden naast het gebruik van de Kanjertraining. Als laatste vindt u een overzicht van de materialen die zijn meegenomen in de analyse.

Smileyposter

De smileyposter van Kanjertraining staat aan de basis van burgerschapsonderwijs zoals dat in Kanjertraining wordt vormgegeven. Aan de hand van de smileyposter wordt inzichtelijk gemaakt dat iedereen vrijheid heeft om te doen en te denken wat hij of zij wil, maar dat een ander die vrijheid ook heeft. Aan de hand van de smileyposter oefen je hoe je samen tot voor ieder aanvaardbare oplossingen komt als je met (de vrijheid van) een ander botst. Daarnaast heeft de smileyposter te maken met een positieve benadering van de ander: je wilt rekening houden met de ander en gaat ervan uit dat de ander ook rekening wil houden met jou. Deze waarden sluiten aan bij alle onderdelen van de vernieuwde wet burgerschapsvorming en de smileyposter kan dan ook bij elk onderdeel betrokken worden.

Inhoud

Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze.

Het richt zich herkenbaar op het bijbrengen van kennis over en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtstaat en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de Mens en de het handelen naar deze basiswaarden op school.

Het richt zich herkenbaar op het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stelt deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving.

Het bijbrengen van kennis en respect voor verschillen (bijvoorbeeld godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid) en de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.

Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden (...), creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en handelen naar deze waarden en draagt zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de (...) verschillen.

Aan welke onderwerpen zal er naast de materialen van de Kanjertraining nog aanvullend aandacht besteed moeten worden?

Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze

Binnen Kanjertraining wordt op verschillende manieren gewerkt aan actief burgerschap en sociale cohesie. Dit wordt door de leerjaren heen zichtbaar en bepaalde onderdelen, zoals het leren over copingstrategieën (de petten), de afsprakenposter en de smileyposter komen jaarlijks terug. Hierin wordt de samenhang zichtbaar.

Basismateriaal

Op het terrein van actief burgerschap en sociale cohesie wordt aan de volgende thema's gewerkt:

- Communicatie: jezelf voorstellen, het geven en ontvangen van feedback, je verdiepen in onbekenden, luisteren naar de ander, de juiste vragen stellen, de omgang met mensen die 'anders' zijn, het geven van je mening en het delen van emoties.
- Groepsvorming: vertrouwens oefeningen, samenwerken, je verantwoordelijkheid nemen voor de sfeer, het maken van afspraken, gezien worden, rekening houden met elkaar.
- Plagen en pesten: anderen aanspreken op hun gedrag, je 'eigen baas' zijn en dus niet meelopen, cyberpesten, aangeven van grenzen, oplossen van conflicten, weggaan of wegblijven bij vervelende situaties.
- Vriendschap: wat is het, wat hoort er wel/niet bij, jezelf zijn, groepsgedrag.
- Digitale (sociale) vaardigheden: do's and dont's van online communicatie
- Gebruiken en tradities: feest vieren.
- Kinderrechten: verbod op discriminatie.
- Verschillen in sociaal-economische status.

Aanvullend materiaal

- Vriendschappen.
- Respect hebben voor elkaar, ondanks verschillen.
- Nadenken over 'hokjes'. Iedereen is uniek, maar er is ook met iedereen wel een overeenkomst te vinden.
- Inbreng van leerlingen m.b.v. een leerlingraad.
- Normen en waarden: verschillende perspectieven, omgang met die verschillen.

Het richt zich herkenbaar op het bijbrengen van kennis en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtstaat en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens en het handelen naar deze basiswaarden op school

Basismateriaal

Vrijheid

- Van meningsuiting. Durf je eerlijk te zijn, hoe formuleer je dit en is het altijd nodig om je mening te geven?
- Van godsdienst.
- Verschillende perspectieven: een andere mening hebben en toch allemaal een beetje gelijk hebben.
- De Kinderrechten en de Universele Rechten van de Mens worden besproken.

Gelijkwaardigheid

- Verschillende geloven mogen naast elkaar bestaan, jouw situatie is voor jou persoonlijk het beste. Dit geldt ook voor anderen.
- Kinderrechten en Universele Rechten van de Mens worden besproken.

Solidariteit

- Het versterken van het groepsgevoel.
- Het bespreken van conflictsituaties en mogelijke oplossingen hiervoor.
- Argumenteren en het gesprek aangaan met andersdenkenden.
- Keuzes maken en door wie laat je je keuzes beïnvloeden?
- Positief en met respect over elkaar denken en spreken, luisteren naar elkaar.
- Armoede: hoe ga je om met verschillen op financieel gebied?

Aanvullend materiaal

Vrijheid

- Van meningsuiting.
- Homoseksualiteit en de acceptatie daarvan.

Gelijkwaardigheid

- Homoseksualiteit en acceptatie daarvan.
- Het grondrecht dat iedereen gerespecteerd dient te worden, ondanks verschillen.
- Pesten en discriminatie.

Solidariteit

- Het grondrecht dat iedereen gerespecteerd dient te worden, ondanks verschillen.
- Pesten en discriminatie.
- De invloed van je omgeving op gedrag: gelden regels overal? Wat vindt je omgeving van jouw gedrag? Door wie laat je jouw gedrag beïnvloeden?
- Normen en waarden binnen jouw familie.

Het richt zich herkenbaar op het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving

In Kanjertraining oefenen leerlingen met verschillende sociale en maatschappelijke competenties die volgens Kanjertraining belangrijk zijn voor het sociale functioneren in de klas.

Basismateriaal

Denk aan:

- Communicatie: jezelf voorstellen, spreken over gevoelens, respectvol (aan)geven en ontvangen van feedback en grenzen, respectvol discussiëren en je mening geven met gebruik van argumenten, geven van complimenten, luisteren naar de ander, delen van gevoelens met iemand die je vertrouwt, interesse tonen in de ander.
- Groepsvorming: samenwerken, aansluiten bij de groep/erbij horen, uitgaan van het idee dat elk mens te vertrouwen wil zijn en het ondanks goede bedoelingen weleens misgaat in de interactie.
- Identiteit: leren kennen van jezelf en anderen, het hebben van verschillende perspectieven die naast elkaar kunnen bestaan, nadenken over wie jouw mening beïnvloedt, leren herkennen, benoemen en omgaan met emoties, jezelf zijn en je kwaliteiten en valkuilen leren herkennen, hoe zien anderen mij?
- Vriendschap: kritiek geven binnen vriendschappen, conflicten binnen vriendschappen, wat is vriendschap.
- Plagen en pesten: oplossen van problemen en conflicten, aangeven van grenzen, weerbaarheid.
- Digitale vaardigheden, juist op sociaal vlak. Weerbaarheid, privacy, veilig gedrag, cyberpesten.
- Het kennen en kunnen toepassen van de rechten van het kind en de universele rechten van de mens.
- Leren omgaan met geld.

Aanvullend materiaal

- Omgang met anderen en andersdenkenden.
- Zelfbeheersing.
- Meelopen.
- Het laten meedenken van een leerlingraad over een bepaald onderwerp.
- Om hulp vragen.
- Normen en waarden: verschillen hierin, omgang ermee, gesprek erover.

Het bijbrengen van kennis en respect voor verschillen (bijvoorbeeld godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid) en de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.

Basismateriaal

- Respectvol omgaan met meningsverschillen.
- Kennis over en respect voor verschillen in uiterlijk, eigenschappen, kwaliteiten, enzovoorts.
- Kennis over culturele verschillen: voorstellen, feest vieren.
- Respectvol omgaan met godsdienstige verschillen.
- Leren dat mensen vanuit een verschillend perspectief een verschillende mening kunnen hebben.
- Respectvol omgaan met verschillen in sociaaleconomische status.
- Kennis over het recht op gelijke behandeling, verschillende grondwettelijke vrijheden.

Aanvullend materiaal

- Gezinsamenstellingen, taakverdeling tussen ouders, hoe gedragen ouders zich en hoe gedragen hun kinderen zich.
- Verschillen in seksualiteit en hoe we hier respectvol mee om kunnen gaan.
- Het grondrecht dat andersdenkenden met respect behandeld worden.
- Je kwetsbaar opstellen en de emoties die hierbij kunnen komen kijken.
- Verschillende normen en waarden binnen één cultuur.

Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden (...), creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en handelen naar deze waarden en draagt zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de (...) verschillen.

Dit wetsartikel legt de verantwoordelijkheid voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de burgerschapswet neer bij het bevoegd gezag. Dit betekent dat een school die Kanjertraining doet niet direct voldoet aan dit artikel. Het is voor het bevoegd gezag met betrekking tot dit wetsartikel wel zinvol om Kanjertraining in te zetten op school, juist door de nadruk die binnen de Kanjertraining wordt gelegd op de positieve kracht van gezag, het actief

oefenen van vaardigheden en het voorbeeldgedrag dat personeel laat zien in een positieve, respectvolle houding ten opzichte van kinderen, ouders en elkaar. Het past in de visie van Kanjertraining dat Kanjertraining pas echt tot zijn recht komt als het is ingebed in de hele schoolcultuur en leidraad is in de omgang tussen alle betrokkenen. Hier wordt dan ook nadrukkelijk aandacht aan besteed tijdens het implementatietraject op scholen.

Aan welke onderwerpen zal er naast de materialen van de Kanjertraining nog aanvullend aandacht besteed moeten worden?

Uit de bovenstaande resultaten van de analyse van het lesmateriaal blijkt dat de Kanjertraining al heel veel onderwerpen en domeinen met betrekking tot burgerschap dekt. Uit de analyse blijkt ook welke onderwerpen minder belicht worden. Deze staan hieronder beschreven. Aangezien Kanjertraining continu in ontwikkeling is en jaarlijks wordt aangevuld, zal worden bekeken of aanvullend lesmateriaal kan worden ontwikkeld voor onderwerpen die nu nog minder belicht worden. Uiteraard voor zover dit mogelijk is en deze onderwerpen passen binnen de Kanjertraining.

Op het gebied van vrijheid en gelijkwaardigheid is er een beperkt aanbod in de methodiek Kanjertraining.

Bij het thema vrijheid wordt bijvoorbeeld de vrijheid van meningsuiting en van godsdienst besproken, maar andere vrijheden zoals vrijheid van vereniging of de vrijheid van vergadering en betoging komen niet aan bod, terwijl deze vrijheden net zo fundamenteel zijn voor de Nederlandse rechtstaat. Als het gaat om gelijkwaardigheid wordt in Kanjertraining het grondrecht dat iedereen, ondanks verschillen gerespecteerd wordt besproken. Echter, als het gaat om concrete voorbeelden gaat dit niet verder dan homoseksualiteit en godsdienstige verschillen. Thema's als de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen of de gelijkwaardigheid van verschillende rassen en van mensen met verschillende huidskleuren worden niet behandeld, terwijl dit wel grote thema's zijn in het actuele debat over democratische waarden en de Nederlandse cultuur.

Een ander gebied waar Kanjertraining het aanbod mist om aan te sluiten op de burgerschapswet, is het onderwerp 'kennis over en respect voor verschillen'.

Als het gaat om verschillen wordt er vanaf groep 1 t/m 8 nagedacht copingstrategieën en kwaliteiten van verschillende personen. Ook komen verschillen in godsdienstige overtuiging, geardeerdheid en sociaal-economische status incidenteel aan bod. Echter, verschillen op het gebied van handicaps, diverse gezinsvormen, etniciteit en cultuur blijven onbesproken. Kanjertraining raadt scholen die gebruik maken van Kanjertraining aan om aanvullend materiaal bij deze thema's te zoeken om te voldoen aan de burgerschapswet.

Overzicht materiaal

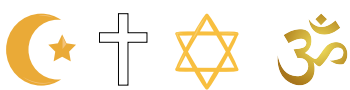

Basismateriaal

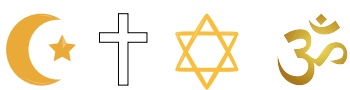

Aanvullend materiaal

Jaarkalender 2022-2023 Burgerschapsonderwijs

MAAND	ONDERWERP	BOUWSTEEN	ACTIVITEITEN
september	15 - Int. dag v/d democratie 20 - Prinsjesdag 24 - Burendag 	Democratie Macht & Inspraak Solidariteit	<u>Leskoffertje de 3e kamer (BB)</u> <u>Samenwerking met de buurt</u>
oktober	04 - Dierendag 07 - Ouderendag 10 - Nat. dag Psychische Gezondheid 	Solidariteit Solidariteit Identiteit	... <u>Samenwerking met opa's en oma's</u> <u>Lespakket Binnenstebuiten (BB)</u>
november	14-20 - week v/h <u>gehandicapte kind</u> 16 - Int. dag v/d verdraagzaamheid 20 - Int. dag v/d rechten v/h kind 	Solidariteit Diversiteit Vrijheid & Gelijkheid	<u>Samenwerking Mytyschool</u> <u>Toolbox Mensenrechten (gr 1-8)</u> <u>Website Kinderrechten</u>
december	09 - Paarse Vrijdag 	Solidariteit Diversiteit Vrijheid & Gelijkheid	<u>Lesmateriaal gr 1-8</u>
januari	30 - Nationale Holocaust herdenking 	Macht & Inspraak Vrijheid & Gelijkheid	<u>Website WOII (BB)</u>
februari	08 - Safer Internet Day 11 - Warme Truiendag 	Digitaal samenleven Duurzaamheid Techn. burgerschap	<u>Website Mediawijsheid & Beeldkraken</u> <u>Website Greenpeace</u>
maart	15 - Verkiezingen Provinciale Staten 21 - Int. dag tegen <u>rassendiscriminatie</u> Werelddownsyndroomdag Week v/d lentekriebels 	Macht & Inspraak Solidariteit Diversiteit Identiteit	<u>Lesbrief Verkiezingen (BB)</u> <u>Website (& Lesmateriaal)</u> <u>Stilstaan bij 'anders zijn'</u> <u>Lespakket</u>
april	Maand van de religie 	Vrijheid & Gelijkheid Diversiteit	<u>Website SamSam</u>
mei	03 - Dag van de empathie 21 - Werelddag v/d culturele diversiteit 	Solidariteit Diversiteit	<u>Lespakket (BB)</u> <u>Kunstproject?</u>
juni	20 - Wereldvluchtelingendag 	Solidariteit Globalisering Vrijheid & Gelijkheid	<u>Website Amnesty International (BB)</u>

Jaarkalender 2022-2023 Burgerschapsonderwijs

MAAND	ONDERWERP	TOELICHTING
september	15 - Int. dag v/d democratie 20 - Prinsjesdag 24 - Burendag 	Het schooljaar start met de maand van de "Democratie" (Bouwsteen Democratische cultuur): Leefregels worden met elkaar opgesteld en besproken wordt waarom dit zo belangrijk is. Hiermee kan de koppeling gemaakt worden naar het besturen van een land (Bouwsteen Macht & Inspraak). Burendag is de een uiting van de kernwaarde 'solidariteit'.
oktober	04 - Dierendag 07 - Ouderendag 10 - Nat. dag Psychische Gezondheid 	Oktober is de maand waarin de bouwsteen Identiteit centraal staat. De kinderen staan stil bij wie ze zijn in relatie tot de ander. Er wordt ook stilgestaan bij de verschillen en wat ieder mens/ kind uniek maakt.
november	14-20 - week v/h <u>gehandicapte kind</u> 16 - Int. dag v/d verdraagzaamheid 20 - Int. dag v/d rechten v/h kind 	November is de maand waarin stilgestaan wordt bij de bouwsteen Solidariteit . Hoe houden we allemaal rekening met elkaar zonder onszelf daarin tekort te doen? Ruimte geven vs. ruimte nemen. Hoe zorgen we ervoor dat iedereen zich veilig en prettig voelt?
december	09 - Paarse Vrijdag 	In december staan we stil bij de bouwsteen Diversiteit : verschillende seksuele oriëntaties en expressies van gender. In de week van 9 december kunnen diverse activiteiten georganiseerd worden. En op vrijdag 9 december zal de school daadwerkelijk paars kleuren!
januari	30 - Nationale Holocaust herdenking 	De maand januari staat in het teken van de bouwsteen Macht & Inspraak in combinatie met Vrijheid & Gelijkheid . Stilstaan bij WOII is belangrijk, zeker gezien de recente oorlog in Oekraïne. Kinderen moeten leren dat leven in vrijheid geen vanzelfsprekendheid is en dat hier wel het een en ander aan gedaan moet worden!
februari	08 - Safer Internet Day 11 - Warme Truiendag 	In februari zal er aandacht worden besteed aan de bouwsteen Digitaal Samenleven . Welke positieve aspecten levert Internet ons, maar ook welke risico's! Ook zal er aandacht zijn voor de bouwsteen Duurzaamheid . Hoe kunnen wij ons steentje bijdragen aan een schonere wereld? Welke toekomstige oplossingen zijn er? (Technologisch Burgerschap)
maart	15 - Verkiezingen Provinciale Staten 21 - Int. dag tegen <u>rassendiscriminatie</u> Werelddownsyndroomdag Week v/d lentekriebels 	In maart zal er in de BB aandacht zijn voor Verkiezingen (bouwsteen Macht & Inspraak) en zullen er eigen klassenverkiezingen georganiseerd worden. Schoolbreed zal er aandacht zijn voor discriminatie/ uitsluiting (bouwsteen Solidariteit) en seksuele oriëntatie (bouwsteen Diversiteit).
april	Maand van de religie 	De maand april staat in het teken van religie/ levensbeschouwing (bouwsteen Diversiteit en Vrijheid & gelijkheid). De kinderen leren over de verschillend stromingen en gaan in gesprek met elkaar hierover.
mei	03 - Dag van de empathie 21 - Werelddag v/d culturele diversiteit 	In mei staan we als school stil bij het hebben van 'empathie' naar elkaar. Hoe leren we de ander begrijpen en hoe tonen we respect naar elkaar? En wie is 'de ander'? Welke verschillende achtergronden heeft iedereen en hoe kunnen we deze inzetten als kracht? (Bouwsteen Diversiteit)
juni	20 - Wereldvluchtelingendag 	Juni tenslotte staat in het teken van de bouwsteen Globalisering en Vrijheid & Gelijkheid . Hoe zijn wij met zijn allen verbonden? En welke gevolgen heeft deze verbondenheid? Hoe is het op andere plekken in de wereld en wat weten wij hiervan?

Leerlijn Kanjertraining groep 1- 8

Groep 1 en 2

- Afsprakenposter, Smileyposter
- Uitleg petten
- Motor & Benzinepomp voor kleuters (zie KanVAS, materiaal: *Inleidende oefening op Motor en de benzinepomp voor keuters*)
- Max en het Dorpje a.h.v. knieboek / digibordplaten (zie KanVAS, *Handleiding groep 1/2*)
- Liedjes om gedrag in te slijpen (zie KanVAS, *Handleiding en materialen, Liedjes*)
- Oefenen stappen van de anti-Pestposter (zie KanVAS, Materiaal: *Stappenplan om anti-pestposters te oefenen + Uitleg Maatjessysteem, Posters: Digibordposter groep 1 en 2: omgaan met pesten*)
- Handpoppen gebruiken
- Vertrouwensoefeningen (zie KanVAS, *Handleiding Tabblad Les- en spelsuggesties*)
- Dichtbij-Veraf oefening door juf/meester
- Tips + tops geven aan elkaar (Doorlopende leerlijn *Van kritiek kun je leren*)
- Opvallend gedrag met ouders bespreken m.b.v. het KanVAS, *Docentvragenlijst*

Groep 3

- Afsprakenposter, Smileyposter
- Uitleg petten
- Kernoefening Motor & Benzinepomp begin schooljaar (zie KanVAS, materiaal, *Beschrijving Motor en Benzinepomp*)
- Max en de Vogel a.h.v. knieboek / digibordplaten (zie KanVAS, *Handleiding groep 3*)
- Liedjes om gedrag in te slijpen (zie KanVAS, *Handleiding en materialen, Liedjes*)
- Oefenen stappen van de anti-Pestposter (zie KanVAS, Materiaal: *Stappenplan om anti-pestposters te oefenen + Uitleg Maatjessysteem, Posters: Digibordposter groep 3 en 4: omgaan met pesten*)
- Vertrouwensoefeningen (zie KanVAS, *Handleiding Tabblad Les- en spelsuggesties*)
- Dichtbij-Veraf oefening door juf/meester
- Tips + tops geven aan elkaar (Doorlopende leerlijn *Van kritiek kun je leren*)
- Opvallend gedrag met ouders bespreken m.b.v. het KanVAS, *Docentvragenlijst*

Groep 4

- Afsprakenposter, Smileyposter
- Uitleg petten
- Kernoefening Motor & Benzinepomp begin schooljaar (zie KanVAS, materiaal, *Beschrijving Motor en Benzinepomp*)
- Max en de Klas a.h.v. knieboek / werkboek / Digibordmateriaal (zie KanVAS, *Handleiding groep 4*)
- Liedjes om gedrag in te slijpen (zie KanVAS, *Handleiding en materialen, Liedjes*)
- Oefenen stappen van de anti-Pestposter (zie KanVAS, Materiaal: *Stappenplan om anti-pestposters te oefenen + Uitleg Maatjessysteem, Posters: Digibordposter groep 3 en 4: omgaan met pesten*)
- Vertrouwensoefeningen (zie KanVAS, *Handleiding Tabblad Les- en spelsuggesties*)
- Dichtbij-Veraf oefening door juf/meester
- Pettenkwadrant: kind dat zelf wil, gaat staan in het Pettenkwadrant (Doorlopende leerlijn *Van kritiek kun je leren*)
- Opvallend gedrag met ouders bespreken m.b.v. het KanVAS, *Docentvragenlijst*

Groep 5

- Afsprakenposter, Smileyposter
- Uitleg petten
- Kernoefening Motor & Benzinepomp begin schooljaar (zie KanVAS, materiaal, *Beschrijving Motor en Benzinepomp*)
- Max en de Zwerver a.h.v. knieboek / Digibordmateriaal (zie KanVAS, *Handleiding groep 5*)
- Liedjes om gedrag in te slijpen (zie KanVAS, Handleiding en materialen, *Liedjes*)
- Oefenen stappen van de anti-Pestposter (zie KanVAS, Materiaal: *Stappenplan om anti-pestposters te oefenen + Uitleg Maatjessysteem*, Posters: *Digibordposter groep 5 en 6: omgaan met pesten*)
- Vertrouwensoefeningen (zie KanVAS, *Handleiding Tabblad Les- en spelsuggesties*)
- Dichtbij-Veraf oefening door juf/meester
- Pettenkwadrant: kind dat zelf wil, gaat staan in het Pettenkwadrant (Doorlopende leerlijn *Van kritiek kun je leren*)
- Opvallend gedrag met ouders bespreken m.b.v. het KanVAS, *Docentvragenlijst, leerlingvragenlijst, sociogram*

Groep 6

- Afsprakenposter, Smileyposter
- Uitleg petten
- Kernoefening Motor & Benzinepomp begin schooljaar (zie KanVAS, materiaal, *Beschrijving Motor en Benzinepomp*)
- Werkboek deel 1 / Digibordmateriaal (zie KanVAS, *Handleiding groep 6*)
- Oefenen stappen van de anti-Pestposter (zie KanVAS, Materiaal: *Stappenplan om anti-pestposters te oefenen+ Uitleg Maatjessysteem*, Posters: *Digibordposter groep 5 en 6: omgaan met pesten*)
- Vertrouwensoefeningen (zie KanVAS, *Handleiding Tabblad Les- en spelsuggesties*)
- Dichtbij-Veraf oefening door juf/meester
- Pettenkwadrant: wie wil horen hoe anderen jou ervaren? (Doorlopende leerlijn *Van kritiek kun je leren*)
- Opvallend gedrag met ouders bespreken m.b.v. het KanVAS, *Docentvragenlijst, leerlingvragenlijst, sociogram*

Groep 7

- Afsprakenposter, Smileyposter
- Uitleg petten
- Kernoefening Motor & Benzinepomp begin schooljaar (zie KanVAS, materiaal, *Beschrijving Motor en Benzinepomp*)
- Werkboek deel 2 / Digibordmateriaal (zie KanVAS, *Handleiding groep 7*)
- Oefenen stappen van de anti-Pestposter (zie KanVAS, Materiaal: *Stappenplan om anti-pestposters te oefenen+ Uitleg Maatjessysteem*, Posters: *Digibordposter groep 7 en 8: omgaan met pesten*)
- Vertrouwensoefeningen (zie KanVAS, *Handleiding Tabblad Les- en spelsuggesties*)
- Dichtbij-Veraf oefening door juf/meester
- Pettenkwadrant: wie wil horen hoe anderen jou ervaren? (Doorlopende leerlijn *Van kritiek kun je leren*)
- Opvallend gedrag met ouders bespreken m.b.v. het KanVAS, *Docentvragenlijst, leerlingvragenlijst, sociogram*

Groep 8

- Afsprakenposter, Smileyposter
- Uitleg petten
- Kernoefening Motor & Benzinepomp begin schooljaar (zie KanVAS, materiaal, *Beschrijving Motor en Benzinepomp*)
- Werkboek deel 3 / Digibordmateriaal (zie KanVAS, *Handleiding groep 8*)
- Oefenen stappen van de anti-Pestposter (zie KanVAS, Materiaal: *Stappenplan om anti-pestposters te oefenen+ Uitleg Maatjessysteem*, Posters: *Digibordposter groep 7 en 8: omgaan met pesten*)
- Vertrouwensoefeningen (zie KanVAS, *Handleiding Tabblad Les- en spelsuggesties*)
- Dichtbij-Veraf oefening door juf/meester
- Pettenkwadrant: wie wil horen hoe anderen jou ervaren? (Doorlopende leerlijn *Van kritiek kun je leren*)
- Opvallend gedrag met ouders bespreken m.b.v. het KanVAS, *Docentvragenlijst, leerlingvragenlijst, sociogram*

Argus Clou Geschiedenis

Methodeanalyse op inhoudelijke en didactische aspecten van burgerschapsvorming

DEEL I. ALGEMENE GEGEVENS

Titel Argus Clou Geschiedenis
Uitgever Malmberg BV BAO
Jaar van uitgave 2012
Korte omschrijving Methode geschiedenis in groep 3 t/m 8 van het basisonderwijs, opgebouwd rondom de mysterieuze hoofdpersoon Argus Clou, 'professor in alles'. Aan de hand van een authentieke bron en ontdekvragen daagt hij kinderen uit tot onderzoek. De methode is compact: voor groep 3-4 zijn tien lessen per jaar nodig, voor groep 5-8 dertig lessen/weken. In elke jaargroep worden dezelfde tijdvakken in vijf geschiedkundige thema's behandeld. Ieder thema wordt in groep 5-8 in vijf lessen behandeld en afgesloten met een toetsles. De methode bestaat per leerjaar uit een lesboek, werkboek, antwoordenboek (m.u.v. groep 3/4), handleiding en aanvullende digibordsoftware. Naast de gedrukte versie van Argus Clou Geschiedenis is er een volledig digitale variant beschikbaar. Voor geschiedenis en natuur en techniek zijn gelijknamige methodes verschenen met dezelfde opbouw en didactiek.
Geanalyseerde onderdelen Handleidingen, lesboeken en werkboeken van groep 3 tot en met 8.
Uitgangspunten en doelstellingen van de methode "De methode Argus Clou Geschiedenis werkt met thema's en kent een concentrische opbouw. In elke jaargroep keren vijf thema's terug, die gekoppeld zijn aan twee tijdvakken en de daarbij behorende vensters van de canon van Nederland. Door deze benaderingswijze herkennen de leerlingen de leerstof, waardoor voorkennis geactiveerd wordt en de nieuwe stof beter blijft. Met de thema's worden alle kerndoelen gedekt. Ieder thema heeft een handleiding, met daarin voor iedere les: lesdoelen, doelwoorden, materialen en de voorbereiding. Het concept van Argus Clou Geschiedenis is gebaseerd op het uitgangspunt dat 'Kinderen op zoek gaan naar de waarheid, op een mysterieuze en ontdekkende en verhalende manier'. De methode daagt leerlingen uit om historische gebeurtenissen te ontdekken en te onderzoeken en de samenhang met het heden en de toekomst te zien."
Korte beschrijving van visie op burgerschapsvorming zoals aangegeven in de methode "De methode besteedt expliciet aandacht aan de drie kernconcepten (democratie, participatie en identiteit) van actief burgerschap en sociale integratie. Met name de aspecten diversiteit, identiteit, mensenrechten, vrede en conflict en mondiale betrokkenheid krijgen aandacht. De methode wil kinderen kennis, inzicht en houdingen laten ontwikkelen, die passen bij mondiaal denken en de vorming van mondige en verantwoordelijke burgers." In de Bijlage 5.1 Actief burgerschap in Argus Clou staat per jaargroep een overzicht van onderwerpen die in het kader van de drie kernconcepten in de thema's/lessen aan de orde komen. Uit de analysesresultaten blijkt dat 'Argus Clou Geschiedenis' aandacht besteedt aan de drie kernconcepten (democratie, participatie en identiteit) van actief burgerschap en sociale integratie. Hierbij ligt de focus het meest op het concept 'democratie'.

DEEL II: INHOUDELIJKE ASPECTEN

Democratie

Democratische rechtsstaat In de methode wordt veel aandacht geschonken aan het ontstaan en de ontwikkeling van onze <i>parlementaire democratie</i> , waarbij er specifiek aandacht is voor 'stemrecht', 'verkiezingen' en 'politieke partijen'. In lesboek 8 komt aan de orde hoe onze democratische rechtsstaat zich door de eeuwen heen ontwikkeld heeft. Onderwerpen zijn: Thorbecke, de Grondwet, ministers werden verantwoordelijk voor het besturen van het land en leden van de Tweede Kamer worden rechtstreeks gekozen door het volk. De nieuwe Grondwet kan gezien worden als het begin van Nederland als democratie, waarbij het volk kiest. De 'scheiding tussen kerk en staat' komt niet aan bod. Aan ons <i>landsbestuur</i> wordt veel aandacht besteed, waaronder 'de regering', 'de Eerste en Tweede Kamer', 'Staten Generaal', 'het parlement', 'de volksvertegenwoordiging' en het Kabinet en 'de ministerraad'. De historische voorloper van het <i>gemeentelijke bestuur</i> krijgt aandacht, maar minder dan de hedendaagse 'gemeenteraad'. Wat betreft <i>Internationale samenwerking</i> komen aan bod 'de Europese Unie' en 'de Verenigde Naties'
Democratische basiswaarden

<p>Met betrekking tot <i>gelijkwaardigheid</i> is er aandacht voor het 'verbod op discriminatie en antisemitisme'. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de tekst in lesboek 8: 'Wie bepaalde er wat je mocht denken en zeggen? In de Republiek had het protestantisme gewonnen van het katholicisme en werd de staatsgodsdienst. De protestantse leiders vonden niet dat ze andere geloven mochten verbieden. Ze hadden zelf gestreden voor godsdienstvrijheid. Voor 'Artikel 1' is geen (letterlijke) aandacht.</p> <p>Ten aanzien van het onderwerp <i>Vrijheid van meningsuiting</i> wordt er aandacht besteed aan 'persvrijheid'. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de tekst in werkboek 8: "De patriotten streden voor vrijheid van de drukpers, gelijke rechten voor alle gelovigen, iedereen moest voor de wet gelijk zijn".</p>
<p>Rechten en plichten</p> <p>Bij het onderdeel <i>wetten en verklaringen</i> blijkt er veel aandacht te zijn voor de aanwezigheid van 'wetten', 'de Grondwet' en 'de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens'.</p> <p>Rondom <i>kinderrechten</i> is er aandacht voor 'de bescherming van het kind', 'het recht op bestaanszekerheid', 'het recht op onderwijs' en 'het verbod op kinderarbeid.' Dit blijkt bijvoorbeeld uit werkboek 5: 'Kinderarbeid en de afschaffing hiervan'. Onderwerpen zijn hier: armoede, lange werkdagen, ongezond en gevaarlijk, Kinderwetje van Van Houten, de leerplichtwet, de klompenschool.</p> <p>Er is echter geen aandacht voor het recht op een 'naam en nationaliteit' en 'het recht op deelname aan het maatschappelijke en culturele leven'.</p>

Participatie

<p>Verantwoordelijkheid</p> <p>Rondom <i>solidariteit</i> is er aandacht voor het zich 'inzetten voor het algemeen belang', 'de belangen van minderheden', 'het opkomen voor (on)gelijkheid' en '(on)rechtvaardigheid'.</p> <p>Dit blijkt bijvoorbeeld in lesboek 6: 'Geld verdienen op de plantages, slaven kregen niet betaald voor hun werk. In Europa strijd tegen de slavernij en in het jaar 1833 afschaffen slavernij in Engeland en in 1848 in Frankrijk. Nederland was een van de laatste landen waar de slavernij werd afgeschaft in 1863. In Suriname is 1 juli feestdag met verdriet, Ketikoti (gebroken ketens)waar de gestorven slaven worden herdacht. In Amsterdam staat het Nationaal Slavernij Monument'.</p>
<p>Communicatie</p> <p>Rondom vormen van <i>communicatie</i> is er beperkte aandacht voor 'verbale- en non-verbale communicatie'.</p> <p>Voor positieve- en negatieve communicatie-doelen en de verschillende vormen van communiceren is geen aandacht. Ditzelfde geldt voor het onderdeel <i>pesten</i>.</p>
<p>Participatie</p> <p>Er is enige aandacht voor 'inspraak en medezeggenschap' en 'het publiek debat'.</p>

Identiteit

<p>Wie ben ik?</p> <p>Het thema <i>zelfbeeld</i> biedt alleen enige aandacht voor 'persoonlijke kenmerken'. Ook <i>zelfwaardering</i> komt aan bod. Binnen het thema <i>de eigen achtergrond</i> is er aandacht is voor 'de familie', 'de woonomgeving', 'de culturele- en religieuze achtergrond'.</p> <p>Er is geen aandacht voor het thema <i>identiteit</i>.</p>
<p>Geestelijke stromingen</p> <p>Wat betreft het onderdeel <i>geloof en spiritualiteit</i> is vastgesteld dat er aandacht is voor 'vieringen' en 'de vrijheid van godsdienst'. Aan 'symboliek en rituelen' wordt geen aandacht geschonken.</p> <p>Voor <i>Geestelijke stromingen</i> geldt dat er aandacht is voor 'het christendom', 'de islam' en 'het Jodendom'. Dit geldt niet voor 'het boeddhisme', 'het hindoeïsme' en 'het humanisme'.</p>
<p>Multiculturele samenleving</p> <p>Inzake <i>diversiteit</i> komen aan bod: 'migratie en migranten', 'veranderingen in de bevolkingsamenstelling onder invloed van migratie' en 'integratie en culturele identiteit'.</p> <p>Omtrent <i>etnische groepen in de samenleving</i> is er aandacht voor 'culturele gewoonten en gebruiken' en 'culturele feesten'.</p> <p>In lesboek 6 gaat het over: gastarbeiders uit Marokko en Turkije die hun gezinnen lieten overkomen. Die gezinnen raakten hier gewend en bleven in Nederland. Vluchtelingen uit oorlogsgebieden en mensen uit onze voormalige koloniën kwamen naar Nederland. Al die nieuwkomers namen hun eigen gewoontes, taal en cultuur mee. De nieuwkomers hadden veelal een andere huidskleur. Daarom wordt Nederland een veelkleurig land genoemd.</p> <p>Er is geen aandacht voor onze <i>nationale identiteit</i>, zoals bijvoorbeeld het volkslied.</p>
<p>Respect voor diversiteit</p> <p>De methode heeft aandacht voor <i>waarden en normen en tolerantie</i>.</p>

Wat betreft *ik en de ander* is er enige aandacht voor 'verschillen tussen mensen'. Dit blijkt bijvoorbeeld uit lesboek 5. Het gaat hier over Provo's met nieuwe ideeën. Ze vonden dat de wereld om hen heen veranderd moest worden en maakten zich zorgen om het milieu. Hippies vonden dat je alles samen in vrede moest delen. Ze woonden in communes en lieten met hun kleren zien dat ze anders waren.
Er is geen aandacht voor *seksuele diversiteit*.

DEEL III: DIDACTISCHE ASPECTEN

De methode is geanalyseerd op twee typen leerdoelen, kennisdoelen en doelen die gericht zijn op vaardigheden, houdingen en reflectie. De methode richt zich vooral op de kennisdoelen en in veel mindere mate op de andere doelen. Dat blijkt uit het feit dat de inhoudelijke aspecten zeer ruim aanwezig zijn, maar de didactische aspecten in veel mindere mate. Zo worden leerlingen nauwelijks betrokken bij het hanteren van conflicten in de klas of worden ze betrokken bij de besluitvorming op het niveau van leertaak, klas of school, enz.

Uit de analyse blijkt dat er aandacht is voor **kritische meningsvorming**. Informatie wordt verzameld en er wordt veel aandacht besteed aan het beoordelen van informatie en het vormen van een eigen mening. Daartegenover staat dat er nauwelijks aandacht is voor het lezen en volgen van media zoals jeugdjournaal, kranten en internetdiscussies en voor discussiëren zoals argumenteren en een eigen standpunt verdedigen in een discussie.

Wat betreft **respectvol communiceren**, blijkt dat er aandacht is voor het delen van eigen gevoelens en ervaringen en het zich verplaatsen in een ander en dat er enige aandacht is voor het aangaan van een dialoog.

Bij het delen van eigen gevoelens en ervaringen is er aandacht om eigen gedachten en gevoelens in woord en gebaar duidelijk te maken. Niet aan de orde komt het duidelijk maken dat je serieus genomen wenst te worden.

Bij het zich verplaatsen in de ander gaat het om het openstaan voor andere opvattingen en het zich inleven in anderen en het luisteren naar opvattingen, wensen, gevoelens van anderen. Bij het aangaan van een dialoog blijkt dat er enige aandacht is tot bereidheid te reflecteren op eigen opvattingen.

Voor **respectvol samenwerken** is er veel aandacht voor verschillen en overeenkomsten tussen mensen zien en waarderen. Ook is er aandacht voor het samen spelen en samen werken en voor het reflecteren op het eigen gedrag en dat van anderen. Er is geen aandacht voor het zorgdragen voor een positief en veilig gespreksklimaat en samen te zorgen voor een goede werkrelatie.

Aangaande het **verkennen van de eigen identiteit** blijkt dat er veel aandacht is voor het verkennen van de eigen leefwereld en achtergronden en aandacht voor persoonlijke verhalen. Voor het verkennen van de eigen identiteit is er nauwelijks aandacht.

Ten aanzien van **kritische reflectie** blijkt dat er veel aandacht is voor reflectie op vormen van discriminatie in het dagelijks leven en reflectie op gedrag en leven van anderen. Ook is er aandacht voor reflectie op eigen gedrag. Maar er is geen aandacht voor reflectie op de rol van mensen- en kinderrechten in het dagelijks leven.

Omtrent **discussie activiteiten** blijkt dat er aandacht is om het eigen standpunt waar nodig bij te stellen en dat er enige aandacht is om argumenten te formuleren. Er is geen aandacht om een eigen standpunt te verdedigen of standpunten van anderen weer te geven en te begrijpen of ruimte te bieden voor standpunten van anderen.

Ten opzichte van **belangenbehartiging** blijkt dat er aandacht is voor het opkomen voor anderen, maar dat er geen aandacht is voor het verwoorden van het standpunt van een groep, het werven van medestanders of onderhandelen.

Uit de analyse met betrekking tot het **hanteren van conflicten** blijkt dat er geen aandacht is voor het benoemen en bespreekbaar maken van problemen in de klas, het aandragen van oplossingen, het bijdragen aan een goed gespreksklimaat en het bemiddelen van conflicten op schoolniveau.

Tevens blijkt dat leerlingen niet actief betrokken zijn bij **besluitvorming**, niet op het niveau van leertaken, klas- of schoolniveau. Leerlingen worden ook niet uitgenodigd tot activiteiten om de **leefbaarheid** op klas- school- of niveau van de omgeving van de school te **verbeteren**.

De **buitenwereld** wordt bij het onderwijs betrokken, zo worden er monumenten en herdenkingsplaatsen bezocht, maar er zijn geen activiteiten om instanties te bezoeken of personen uit te nodigen om de school te bezoeken.

Argus Clou aardrijkskunde

Methodeanalyse op inhoudelijke en didactische aspecten van burgerschapsvorming

DEEL I. ALGEMENE GEGEVENS

Titel Argus Clou aardrijkskunde
Auteur Huisman, A. (red.); Rinck, M. Herder, A.
Uitgever Malmberg BV
Jaar van uitgave 2012
Korte omschrijving Methode aardrijkskunde voor groep 3 t/m 8 van het basisonderwijs, opgebouwd rondom de mysterieuze hoofdpersoon Argus Clou, 'professor in alles'. Aan de hand van een authentieke bron en ontdekvragen daagt hij kinderen uit tot onderzoek. De methode is compact: voor groep 3-4 zijn tien lessen per jaar nodig, voor groep 5-8 dertig lessen/weken. De lessen zijn thematisch-concentrisch opgebouwd, in elke jaargroep worden dezelfde vijf thema's behandeld. Ieder thema wordt in groep 5-8 in vijf lessen behandeld en afgesloten met een toetsles. De methode bestaat per leerjaar uit een lesboek, werkboek, antwoordenboek (m.u.v. groep 3/4), handleiding en aanvullende digibordsoftware en topografie-oefensoftware. Er is ook een volledig digitale versie van 'Argus Clou aardrijkskunde'. Voor geschiedenis en natuur en techniek zijn gelijknamige methodes verschenen met dezelfde opbouw en didactiek.
Geanalyseerde onderdelen Handleidingen, lesboeken en werkboeken van groep 3 tot en met 8.
Uitgangspunten en doelstellingen van de methode: Volgens de methode gaan de leerlingen op zoek naar de waarheid, op een mysterieuze, ontdekkende en verhalende manier. Binnen de vijf hoofdthema's wordt gebruik gemaakt van de 'geografische vierslag'. Leerlingen stellen zich steeds de volgende vragen: 1. Waarnemen. Wat zie ik? Waar zie ik het? Hoe ziet het eruit? 2. Herkennen. Heb ik dat al eens eerder gezien? Lijkt het op iets dat ergens anders ook voorkomt? 3. Verklaan. Waardoor komt dit? Waardoor is het hier of juist daar? Waardoor is dat daar zo? 4. Waarden. Wat vind ik ervan? Hoe kan het ook anders? Het werken met geografische bronnen is in de methode opgenomen, zoals: de eigen leefomgeving (ervaringen en voorwerpen); beelden (foto's, film, internet, leer- en zoeksoftware, etc.); kaarten (de atlas, thematische kaarten, Google earth, Google maps, navigatiesystemen, etc.); teksten. Topografie is verbonden met de thema's. Wat betreft geografische inhoud en topografie ligt het accent in de groepen 3 en 4 op de eigen leefomgeving, in de groepen 5 en 6 op Nederland, in groep 7 op Europa en in groep 8 op de wereld. Elk thema begint met een oorspronkelijke bron, zoals een persoon, een gebeurtenis of een voorwerp. Deze bron wordt gekoppeld aan een ontdekvraag.
Korte beschrijving van visie op burgerschapsvorming indien aangegeven in de methode: "In 'Argus Clou aardrijkskunde' hebben de acht aspecten van wereldburgerschap (diversiteit, identiteit, mensenrechten, duurzame ontwikkeling, globalisering, verdeling, vrede en conflict, mondiale betrokkenheid) een duidelijke plek gekregen in de thema's 4 (Verschillen tussen mensen) en 5 (Jij als wereldburger). 'Argus Clou' wil kinderen, naast kennis en vaardigheden, ook inzichten en attitudes laten ontwikkelen die passen bij geografisch denken en de vorming van mondige en verantwoordelijke burgers." De methode besteedt aandacht aan de drie kernconcepten (democratie, participatie en identiteit) van actief burgerschap en sociale integratie.

DEEL II: INHOUDELIJKE ASPECTEN

Democratie

<p>Democratische rechtstaat</p> <p>Uit de analyse blijkt dat er aandacht is voor onze democratische rechtstaat. Bij het thema <i>parlementaire democratie</i> worden de onderwerpen 'stemrecht' en 'verkiezingen' behandeld, maar is er bijna geen aandacht voor 'politieke partijen' en de 'scheiding tussen kerk en staat'.</p> <p>Uit de analyse blijkt ook dat er geen aandacht is voor het thema <i>landsbestuur</i> ('regering', de 'Eerste en Tweede Kamer'), maar wel voor het thema <i>gemeentelijk bestuur</i>, waarbij het onderwerp 'gemeenteraad' aan de orde komt.</p> <p>Aan <i>internationale samenwerking</i> wordt veel aandacht besteed. De volgende onderwerpen komen aan de orde: 'Europese Unie', 'Europees Parlement, Europese Commissie', 'Europees Verdrag voor de Rechten van de mens', 'lidstaten' en 'Verenigde Naties'. Dit blijkt onder andere uit de passage in Handleiding 7, pagina 2: 'Europese samenwerking'.</p>
<p>Democratische basiswaarden</p> <p>Voor democratische basiswaarden, zoals <i>gelijkwaardigheid</i> en <i>vrijheid van meningsuiting</i>, is veel aandacht. Hoewel Artikel 1 van de Grondwet niet letterlijk wordt genoemd, wordt wel de inhoud van dit artikel behandeld. Zie het volgende citaat uit Handleiding 8, pagina 16: " Sta op je rechten. Je mag zeggen wat je wilt. Je mag voor je eigen mening uitkomen. Niemand mag jou discrimineren vanwege je geloof, geslacht, of huidskleur. Dat staat in de grondwet. In deze wet staan de rechten en plichten van alle burgers en bestuurders. Iedereen moet zich aan de grondwet houden."</p>
<p>Rechten en plichten</p> <p>Er is veel aandacht voor rechten en plichten. Het thema <i>wetten en verklaringen</i>, met het onderwerp 'Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens' komt ruimschoots aan bod.</p> <p>Tevens is er ruim aandacht voor <i>kinderrechten</i>. Wat onder ander aangetoond wordt in Handleiding 8, pagina 2: "In 1989 is de Universele Verklaring van de Rechten van het kind vastgesteld. Elk kind heeft recht op een goed leven. Deze rechten staan in het kinderrechtenverdrag. Dit verdrag beschermt kinderen tegen kinderverwaarlozing en tegen kinderarbeid. Kinderen hebben recht op hun geloof en overtuiging. Ze hebben het recht om mee te denken. Omdat spel en onderwijs zo belangrijk zijn, zijn ze opgenomen in het kinderrechtenverdrag. Zo ook het recht op een gezond leven."</p>

Participatie

<p>Verantwoordelijkheid</p> <p>Uit de analyse blijkt dat er aandacht is voor verantwoordelijkheid en zelfs veel voor het thema <i>solidariteit</i>, dat vanuit meerdere invalshoeken wordt behandeld. Hoewel niet duidelijk genoemd, blijkt dat het onderwerp vanuit een sociaal, cultureel en economisch perspectief benaderd wordt. Wat te lezen is in de volgende passage in Handleiding 8, pagina 24: "Verenigde Naties, blauwhelmen, UNICEF. Na WO II begrepen landen dat je door samen te werken meer kunt bereiken o.a. op het gebied van veiligheid, welvaart, mensenrechten en internationale rechtspraak. Bijna tweehonderd landen zijn nu lid van de VN. De VN kent een vredesmacht en vredesmissies en medewerkers om vluchtelingen te verzorgen."</p>
<p>Communicatie</p> <p>Gebleken is dat er geen aandacht is voor het thema communicatie, waarbij specifiek onderzoek gedaan is naar de <i>verschillende vormen van communicatie en pesten</i>.</p>
<p>Participatie</p> <p>In de methode is aandacht voor participatie en dan specifiek voor <i>participatie in de samenleving</i>. Dat blijkt uit het volgende citaat, Handleiding 5, pagina 2: " Waar hoor jij bij? Verbinding tussen mensen, familie, vrienden, clubs, vooroordelen. Iedereen hoort ergens bij, of je het wilt of niet. Je woont in een bepaalde gemeenste en bent burger van die gemeente. Je kunt ook kiezen lid te worden van een vereniging. Alle burgers zijn gelijk, we hebben allemaal dezelfde rechten. Maar je hoeft net allemaal hetzelfde te denken. Wil je anders zijn? Ga dan je gang. Dat mag en kan in ons land. Anders zijn is soms lastig. Vooroordelen verdwijnen als je de andere begrijpt."</p> <p>Er is echter nauwelijks aandacht is voor het 'publieke debat'.</p>

Identiteit

<p>Wie ben ik?</p> <p>Na analyse kan worden geconcludeerd dat er aandacht wordt geschonken aan het <i>zelfbeeld</i> van leerlingen, maar dan gaat het vooral om de onderwerpen 'uiterlijk, fysiek, gezondheid' en 'talenten, capaciteiten'. Dat blijkt gedeeltelijk uit het volgende citaat uit Handleiding 4, pagina 16: "Beroepskleding, kleding voor verschillende gelegenheden, je onderscheiden van anderen. Wat heb jij aan en waarom? Wat je aantrekt kan afhangen van het weer. Maar ook andere aspecten kunnen een rol spelen, zoals hoe oud is een persoon. De juf kleedt zich anders dan een leerling. En als je vies werk moet doen, dan is het raadzaam een overall te dragen."</p> <p>Aan de thema's <i>zelfwaardering</i> en <i>eigen achtergrond</i> wordt geen aandacht geschonken.</p> <p>Voor het thema <i>identiteit</i> is wel aandacht, zie Handleiding 5, pagina 24: "Als burger betaal je gemeentelijke belasting voor allerlei zaken. Wie op reis gaat heeft een paspoort of een identiteitskaart nodig. Door het paspoort kun je bewijzen wie je bent."</p>
<p>Geestelijke stromingen</p> <p>Er is in de methode veel aandacht voor <i>geloof & spiritualiteit</i> en dan specifiek voor het onderwerp 'vrijheid van godsdienst'. Dat blijkt uit de volgende passage uit Handleiding 6, pagina 24. "Nederland kent een grondwet (1814). In onze grondwet staat: In Nederland is iedereen vrij om zijn godsdienst te kiezen. En iedereen is vrij om te laten zien wat zijn godsdienst is. Dit mag je alleen doen of samen met anderen. Binnen de muren van een gebouw, maar ook daarbuiten. Jouw geloof mag het geloof van een ander dus niet in de weg zitten. Je moet respecteren dat een ander anders denkt dan jij. Soms botst het echter wel." Het onderwerp 'symboliek, rituelen' krijgt geen aandacht.</p> <p>Wat betreft het thema <i>geestelijke stromingen</i> blijkt dat er veel aandacht is voor het 'christendom', 'de islam' en 'het Jodendom', maar dat er minder aandacht is voor het 'boeddhisme' en 'hindoeïsme' en geen enkele aandacht voor het 'humanisme'. Dat blijkt uit Handleiding 6, pagina 16: Kennismaken met drie geloven, christendom, Jodendom en islam.</p>
<p>Multiculturele samenleving</p> <p>Het thema <i>diversiteit</i> krijgt veel aandacht, wat onder ander blijkt uit het volgende citaat uit Handleiding 6, pagina 24: "De cultuur van een land. Hoe leer je als nieuwkomer deze cultuur kennen? Mensen die voor het eerst naar Nederland komen, moeten vaak erg wennen aan de wijze waarop Nederlanders met elkaar omgaan. Langzaam nemen ze de gewoonten over. Andersom nemen wij ook de gewoonten van de nieuwkomers over."</p> <p>Er is geen aandacht voor de thema's <i>etnische groepen in de samenleving</i> en <i>nationale identiteit</i>.</p>
<p>Respect voor diversiteit</p> <p>De thema's <i>waarden en normen, ik en de ander</i> en <i>seksuele diversiteit</i> krijgen geen aandacht.</p> <p>Het thema <i>tolerantie</i> daarentegen wel. Dat wordt bijvoorbeeld aangetoond door het citaat dat vermeld is bij het onderdeel multiculturele samenleving.</p>

DEEL III: DIDACTISCHE ASPECTEN

De meeste opdrachten zijn gebaseerd op inhoudelijke aspecten en in veel mindere mate op didactische aspecten. Zo is er bijvoorbeeld geen aandacht voor persoonlijke verhalen, reflectie op het eigen gedrag of het gedrag en leven van anderen.

Leerlingen worden uitgenodigd tot **kritische meningsvorming**, dat gebeurt middels het beoordelen van informatie en het vormen van een eigen mening.

Er is echter geen aandacht voor het verzamelen van informatie, het lezen en volgen van media, zoals jeugdjournaal, kranten en internetdiscussies of voor discussiëren, waarbij gewerkt kan worden met argumenteren of een eigen standpunt verdedigen in een discussie.

Leerlingen worden eveneens uitgenodigd tot **respectvolle communicatie**. Daarbij delen ze hun eigen gevoelens en ervaringen en kunnen ze zich verplaatsen in een anderen.

Voor het aangaan van een dialoog met een ander is geen aandacht.

Er zijn geen activiteiten die leerlingen uitnodigen tot **respectvol samenwerken**. Zo is er geen aandacht voor het samenspelen en samenwerken, verschillen en overeenkomsten tussen mensen zien en waarderen, zorgdragen voor een positief gespreksklimaat en werkrelatie, en het reflecteren op eigen gedrag en dat van anderen.

Er zijn activiteiten die gericht zijn op persoonlijke identificatie en het **verkennen van de eigen identiteit** en leefwereld van leerlingen. Met behulp van veel teksten, vragen en opdrachten verkennen de leerlingen hun eigen leefwereld en achtergronden. Het verkennen van de eigen identiteit, waarbij aandacht geschonken kan worden aan voorkeuren, opvattingen, capaciteiten, mogelijkheden, beperkingen, wordt beperkt behandeld. Toch is er ruim aandacht voor het onderwerp identiteit, maar dan vanuit een ander perspectief, zoals: Hoe zie je eruit? Wat kan jij goed? Wat voor werk doen jouw ouders?

Er is geen aandacht voor persoonlijke verhalen.

Er zijn activiteiten die leerlingen uitnodigen tot **kritische reflectie**, zoals de rol van mensen- en kinderrechten in het dagelijks leven en reflectie op vormen van discriminatie in het dagelijks leven. Zo reflecteren leerlingen aan de hand van een voorbeeld op discriminatie in Frankrijk.

Er is echter geen reflectie op het eigen gedrag of op het gedrag en leven van anderen.

Door het formuleren van argumenten wordt er aandacht besteed aan **discussiëren**.

Maar er is geen aandacht voor het verdedigen van een eigen standpunt in een discussie, het weergeven van standpunten van anderen of ruimte bieden voor standpunten van anderen en het bijstellen van het eigen standpunt.

Leerlingen worden niet door activiteiten uitgenodigd tot **belangenbehartiging, het hanteren van conflicten, betrokken worden bij conflicten of besluitvorming**, het verbeteren van de **leefbaarheid** in de klas, de school of de omgeving, of activiteiten waarbij de **buitenwereld** betrokken is.

Kanjertraining

Methodeanalyse op inhoudelijke en didactische aspecten van burgerschapsvorming

DEEL I. ALGEMENE GEGEVENS

Titel Kanjertraining
Auteur Lilian Vliek
Uitgever Databank Effectieve Jeugdinterventies, Almere, Instituut voor Kanjertrainingen
Jaar van uitgave 2013
Korte omschrijving Kanjertrainingen zijn bestemd voor kinderen met gedragsproblemen, problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling of opvoedingsproblemen én hun ouders. Daarnaast is Kanjertraining ook inzetbaar als anti-pestprogramma. Het materiaal bestaat uit: docentenhandleidingen voor het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs, voorleesboeken en werkboeken, digibord materiaal horend bij alle werkboeken, spelletjes, posters en een informatiefolder voor ouders. Daarnaast er een website Sportkanjers .
Geanalyseerde onderdelen Docentenhandleidingen en leerlingenmaterialen voor het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs.
Uitgangspunten en doelstellingen van de methode Doel: "De Kanjertraining heeft tot doel sociale problemen zoals pesten, conflicten, uitsluiting en sociaal teruggetrokken gedrag te voorkomen of te verminderen en het welbevinden te vergroten bij kinderen en jongeren. Om deze doelen te bereiken wordt in de training gewerkt aan vier voorwaardelijke doelen: 1 Kennis: kinderen hebben kennis en inzicht in gedrag en de gevolgen hiervan voor de ander. 2 Vaardigheden: kinderen hebben meer sociale vaardigheden en minder meeloopgedrag. 3 Motivatie: kinderen zijn meer gemotiveerd om zich sociaal te gedragen. 4 Verantwoordelijkheidsbesef: kinderen zijn zich bewust dat je kunt kiezen hoe je je gedraagt en ervaren hierin meer zelfvertrouwen. In het onderwijs heeft bovenstaande tot doel een veilige sfeer in de klas en op school te creëren." Aanpak: "De Kanjertraining wordt schoolbreed ingezet en bevat lessen die wekelijks of om de week gegeven kunnen worden. De aanpak van de Kanjertraining komt ook tot uiting in leerkrachtgedrag, schoolbeleid en ouderparticipatie. Op psychologenpraktijken wordt de training gegeven in tien lessen van 1,5 uur aan groepen kinderen met hun ouders."
Korte beschrijving van visie op burgerschapsvorming De methode geeft in de handleidingen aan in welke onderdelen van de 'Wet Actief Burgerschap en Sociale Integratie' de verschillende Kanjerboeken als geheel volledig voldoen aan onderdelen van deze wet." Uit de analyseresultaten blijkt dat 'Kanjertraining' aandacht besteedt aan de drie kernconcepten (democratie, participatie en identiteit) van actief burgerschap en sociale integratie. Het kernconcept 'democratie' krijgt echter de minste aandacht.

DEEL II: INHOUDELIJKE ASPECTEN

Democratie

Democratische rechtstaat Bij de analyse van het hoofdthema democratische rechtsstaat is onderzoek gedaan naar de volgende thema's: <i>parlementaire democratie, landsbestuur, gemeentelijk bestuur en internationale samenwerking</i> . Er blijkt geen aandacht te zijn voor het thema <i>parlementaire democratie</i> , waarbij specifiek gelet is op de onderwerpen 'stemrecht', 'verkiezingen', 'politieke partijen' en 'scheiding van kerk en staat'. Er is eveneens geen aandacht voor het thema <i>landsbestuur</i> . Onderwerpen als 'regering' en 'Eerste en Tweede Kamer' komen niet aan de orde. Ook is er geen aandacht voor het <i>gemeentelijk bestuur</i> , noch voor <i>internationale samenwerking</i> . Bij dat laatste thema is gekeken naar onderwerpen als 'Europese Unie' en 'Verenigde Naties'.
Democratische basiswaarden Bij democratische basiswaarden is gekeken naar thema's als <i>gelijkwaardigheid</i> en <i>vrijheid van meningsuiting</i> . Wat betreft <i>gelijkwaardigheid</i> is er aandacht voor 'Artikel 1 van de Grondwet' en voor het 'verbod op discriminatie en antisemitisme'. Zie bijvoorbeeld Handleiding Kanjertraining Basisonderwijs, p. 7. Hier staat op eenvoudige wijze de Nederlandse grondwet weergegeven. Artikel 1 tot met 10 staan daar vermeld. Geconstateerd is dat er veel aandacht is voor het thema <i>vrijheid van meningsuiting</i> . Dat blijkt onder andere uit het benoemen van de artikelen 5, 7 en 9 van de Grondwet in 'Handleiding Kanjertraining Basisonderwijs, p. 7'.

Rechten en plichten

Bij **rechten en plichten** is gekeken naar de thema's *wetten en verklaringen* en *kinderrechten*. Vastgesteld is dat er aandacht is voor *wetten en verklaringen*, met name voor de onderwerpen 'wetten' en 'Grondwet'. Er is echter geen aandacht voor de onderwerpen 'Universele Verklaring voor de Rechten van de mens' en 'Rechten van het Kind (genoemd als term)'. Ook het thema *kinderrechten* komt aan bod. Er is gekeken naar de onderwerpen 'bescherming van het kind', 'recht op bestaanszekerheid', 'recht op onderwijs', 'verbod op kinderarbeid', 'recht op een naam en nationaliteit' en 'recht op deelname aan het maatschappelijke en culturele leven'.

Participatie

Verantwoordelijkheid

Met betrekking tot **verantwoordelijkheid** is er aandacht voor het thema *solidariteit* en dan vooral voor de onderwerpen 'inzetten voor algemeen belang' en 'opkomen voor (on)rechtvaardigheid'.

Communicatie

Bij de analyse van het hoofdthema **communicatie** is gelet op de thema's *vormen van communicatie* en *pesten*. Beide aspecten krijgen veel aandacht. Bij het thema *vormen van communicatie* gaat het in Kanjertraining om de onderwerpen 'verbale- en non-verbale communicatie', 'positieve- en negatieve communicatiedoelen' en 'verschillende vormen van communiceren'. Onderwerpen die bij het thema *pesten* aan bod komen zijn: 'vormen van pesten' en 'verschil tussen pesten en plagen'. In 'Leskernen groep 4, Max en de klas plus het werkboek, les 6, p. 22' gaat het over: gevoelswoorden, ik voel me gehoord, gezien, begrepen, afgewezen, aanvaard. Ook komen verschillende soorten conflicten aan de orde: bijvoorbeeld dagelijkse pesterijen, irritaties.

Participatie

Er is aandacht voor het thema *participatie in de samenleving*, en dan vooral voor het onderwerp 'publiek debat'. Het onderwerp 'inspraak en medezeggenschap' krijgt echter geen aandacht.

Identiteit

Wie ben ik?

Voor wat betreft het hoofdthema **wie ben ik** is vooral gekeken naar de thema's *zelfbeeld, zelfwaardering, de eigen achtergrond en identiteit*. Vastgesteld is dat er veel aandacht is voor het thema *zelfbeeld*, net als voor de thema's *zelfwaardering* en *eigen achtergrond*. Een voorbeeld van *zelfwaardering* staat in 'Leskernen groep 3, Max en de Vogel, les 3, p. 22'. Een verwijzing naar het thema *eigen achtergrond* staat in de leskernen van alle Kanjerboeken. De lessen zijn zo ontwikkeld dat ouders hierbij aanwezig kunnen zijn. Er is geen aandacht voor het thema *identiteit*.

Geestelijke stromingen

Er is aandacht voor het thema *geloof en spiritualiteit*, maar niet gezien vanuit de onderwerpen 'vrijheid van godsdienst' of 'symboliek, rituelen'. Voor het thema *geestelijke stromingen* is eveneens aandacht, vooral voor de verschillende godsdiensten zoals het christendom, de islam, het Jodendom, het boeddhisme en het hindoeïsme. Er is geen aandacht voor het humanisme.

Multiculturele samenleving

Wat betreft het hoofdthema **multiculturele samenleving** is gekeken naar de thema's *diversiteit, etnische groepen in de samenleving en nationale identiteit*. *Diversiteit* krijgt geen aandacht. Daarbij is gescreend op de onderwerpen 'migratie, migranten', 'allochtonen, autochtonen', 'veranderingen in de bevolkingssamenstelling onder invloed van migratie' en 'integratie en culturele identiteit'. Er is wel veel aandacht voor het thema *etnische groepen in de samenleving*, met als onderwerpen 'culturele gewoonten en gebruiken', 'culturele feesten' en 'uitingen van culturen en religies in ons straatbeeld'. Het thema *nationale identiteit* met als onderwerpen 'Koningsdag, volkslied', '4/5 mei' en 'monumenten' komt niet aan bod.

Respect voor diversiteit

Het hoofdthema **respect en diversiteit** is vanuit de thema's *waarden en normen, ik en de ander, tolerantie en seksuele diversiteit* benaderd. Vastgesteld is dat er veel aandacht is voor het thema *waarden en normen*. In 'Leskernen groep 8, WB. deel 3, les 5, p. 24' krijgen leerlingen inzicht in de straatcultuur en cultuur van wederzijds respect. Hoe wordt een ruzie opgelost in de verschillende culturen? Wat kunnen we van elkaar leren? Tevens blijkt dat er veel aandacht is voor het thema *ik en de ander*. In 'Leskernen groep 7, WB deel 2, les 6, p. 23' leren leerlingen kritisch na te denken en verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen doen en laten.

Ook onderwerpen rondom het thema *tolerantie komen* aan bod. In 'Leskernen groep 8, WB deel 3, les 2, p. 12' gaat het over 'De klas en ik'. Hoe ga je om met naar gedrag als je lastig wordt gevallen? Conflictbeheersing. Leerlingen geven hun mening over school en beoordelen zichzelf. Durf jij je eigen mening te geven?
Aan het thema *seksuele diversiteit* wordt veel aandacht besteed. De lessenreeks 'Max en seksualiteit' is beschikbaar met als onderwerp 'Anders zijn'. Verder gaat het bij dit thema over hoe Marokkaanse jongeren staan tegenover homo's en homogeweld. Daarbij komt ook een moslimspreker aan het woord.

DEEL III: DIDACTISCHE ASPECTEN

De meeste opdrachten zijn gebaseerd op sociale integratie en actief burgerschap. Het kernconcept democratie komt minder aan de orde, maar thema's als participatie en identiteit krijgen wel de nodige aandacht.

Er is veel aandacht voor de didactische aspecten kritische meningsvorming, respectvol communiceren en samenwerken met elkaar, verkennen van de eigen identiteit, kritische reflecteren op zichzelf en op anderen.

Leerlingen worden uitgenodigd tot **kritische meningsvorming** onder andere door te discussiëren. Uit de analyse blijkt dat er geen aandacht is voor het verzamelen van informatie en het lezen en volgen van media, en dus ook niet voor het beoordelen van informatie via deze media, maar het internet komt wel aan de orde. Er is veel aandacht voor het vormen van een eigen mening en voor discussiëren, waarbij gebruik gemaakt wordt van argumenteren om een eigen standpunt te verdedigen.

Veel activiteiten nodigen leerlingen uit tot **respectvolle communicatie**. Zo is er ruim aandacht voor het delen van eigen gevoelens en ervaringen, het verplaatsen in de ander en het aangaan van een dialoog. Bij het onderdeel dialoog aangaan, blijkt dat leerlingen reflecteren op eigen opvattingen en leren omgaan met kritiek.

Leerlingen worden uitgenodigd tot **respectvol samenwerken**. Zo is er veel aandacht voor het samenspelen en samenwerken, ook in gemengde groepen. Daarbij wordt leerlingen geleerd overeenkomsten en verschillen tussen mensen te zien en te waarderen, en te zorgen voor een positieve werkrelatie en een goed gespreksklimaat. Bij dit alles reflecteren ze veelvuldig op hun eigen gedrag en dat van anderen.

Er zijn veel activiteiten die gericht zijn op persoonlijke identificatie en **verkennen van de eigen identiteit** en leefwereld en achtergronden van leerlingen. Wat betreft identiteit gaat het daarbij vooral om voorkeuren, opvattingen, capaciteiten, mogelijkheden en beperkingen van leerlingen.

Door specifieke activiteiten worden leerlingen uitgenodigd tot **kritische reflectie**, zo is er veel aandacht voor reflectie op eigen gedrag en reflectie op het gedrag en leven van anderen. Reflectie op de rol van mensen- en kinderrechten in het dagelijks leven en reflectie op vormen van discriminatie in het dagelijks leven krijgen echter geen aandacht.

Leerlingen worden middels een groot aantal activiteiten uitgenodigd tot **discussie**. Er is aandacht is voor het formuleren van argumenten, het verdedigen van een eigen standpunt in een discussie, het begrijpen en weergeven van standpunten van anderen, het bieden van ruimte voor standpunten van anderen en, waar nodig, het bijstellen van het eigen standpunt.

Er zijn activiteiten die gericht zijn op het **behartigen van belangen** van anderen, zoals het opkomen voor anderen, maar er is geen aandacht voor het verwoorden van de standpunten van een groep, het werven van medestanders of voor onderhandelen.

Wat betreft het uitnodigen van leerlingen tot het **hanteren van conflicten**, is er veel aandacht voor het benoemen en bespreekbaar maken van problemen in de klas, het aandragen van oplossingen, het bijdragen van een goed gespreksklimaat en het bemiddelen bij conflicten op schoolniveau.

Op het niveau van leertaken, klas en school zijn er geen activiteiten die leerlingen actief betrekken bij **besluitvorming**. Aan de volgende zaken wordt geen aandacht besteed: meedenken over inrichting van het leren, maken van afspraken in de groep en organiseren van groepswerk, klassenberaad, meedenken over inrichting van de klas, meebepalen van schoolbeleid of schoolactiviteit en de leerlingenraad.

Er zijn activiteiten die leerlingen uitnodigen tot het initiëren en organiseren van activiteiten gericht op **verbetering van de leefbaarheid** in de klas. Er is veel aandacht voor het helpen van medeleerlingen en meedenken over verbetering van de leefbaarheid in de klas, maar er is echter geen aandacht voor het onderhoud van de klas en het organiseren van een feest of uitje. Op het gebied van de school of de omgeving van de school en de samenleving zijn er geen activiteiten gericht op de verbetering van de leefbaarheid.

Er is veel aandacht voor activiteiten met en voor ouders waarbij de **buitenwereld** betrokken wordt. Er is echter geen aandacht voor het bezoek aan instanties, het bezoek van personen aan de school of het bezoek aan een monument of herdenkingsplaats.

Formulier "Instemming Burgerschapsonderwijs OBS Harlekijn

Brin: 00CG
Naam: OBS Harlekijn
Adres: Strijthagerweg 10
Postcode: 6372 AC
Plaats: LANDGRAAF

VERKLARING

Hierbij verklaart de medezeggenschapsraad van bovengenoemde school in te stemmen het Burgerschapsonderwijs OBS Harlekijn.

Namens de MR

Naam: Diana Vaessen
Functie: Voorzitter
Plaats: Landgraaf
Datum: 19-11-2024

Handtekening

Naam: John leeuwen
Functie: Secretaris
Plaats: Landgraaf
Datum: 19-11-'24

Handtekening